

Det teologiske Menighetsfakultet
Masteroppgave i kirkelig undervisning

...”I see a generation” ...

Ungdom, lovsang og læring

Solgunn Philippine Smith
Veileder professor Heid Leganger- Krogstad
AVH 501 – Masteravhandling (30 ECTS)
Våren 2011

Forord

Lovsangen er svaret! I min iver, og naivitet, som ungdomsarbeider etter å imøtekomme ungdommene, "frelse verden!", var jeg overbevist om at lovsang var svaret jeg søkte. Så lenge vi bare fikk ordnet kvaliteten på lovsangsteamene, kvaliteten på framførelsen, ville lovsang være det beste hjelpemiddelet, og virkemiddelet, i trosopplæringsarbeidet blant ungdom. I lovsangen *føl*er vi jo Gud, tenkte jeg; hva kan være bedre enn det? Hvorfor bruke tid og krefter på ord og handlinger som ikke har betydning for ungdommene når vi kan gi dem Gud, i lovsangen?

Slik startet prosessen med denne avhandlingen. Etter hvert som jeg har arbeidet med stoffet, arbeidet med problemstillingen, har min oppfatning (heldigvis) endret seg. Fremdeles ønsker jeg at ungdommene skal møte Gud, bli kjent med Jesus, men jeg har innsett at lovsang ikke er den eneste, og kanskje ikke den beste, måten å gjøre dette på. Lovsang bør heller være et svar til, en reaksjon på, hva de møter i Ordet, som er det eneste med kraft til å frelse.

En stor takk til veileder Heid Leganger- Krogstad for råd og hjelp til arbeidet med denne avhandlingen. Takk også til Tone Stangeland Kaufman og Morten Holmqvist for innspill, og Halvor Lunde og Thomas Wilhelmsen ved Impuls for hjelpsomhet og positive tilbakemeldinger på mine forespørsler. Takk til ungdommene jeg fikk intervju og ungdomsmøtene jeg fikk observere; uten dere hadde det blitt lite oppgave! En takk også til mine venner Marianne Gullhaugen, Elisabeth Urstad Aasland og Gina Skjørestad for hjelp, råd, og oppmuntrende ord under hele arbeidet.

En stor takk rettes til mine sjefer og kolleger som ikke bare har lagt forholdene til rette for meg til å studere, men som også støtter og bakker opp undervegs. Dere er best!

Til sist en takk til Han som fortjener all min lovsang; Soli Deo Gloria!

Tittelen for avhandlingen er hentet fra sangen "Hosanna", andre vers, skrevet av Brooke Fraser. Sangen finnes på, blant andre, Hillsong United sin cd "All of the above", fra 2006. Forsidebildet er tatt av meg på Impuls i Stavanger, 2010.

Innhold

Forord	s. 2
I Innledning	s. 5
1.1. Tema og problemstilling.....	s. 5
1.1.2. Begrepsavklaring.....	s. 6
Lovsang.....	s. 6
Læring.....	s. 7
Kristendom.....	s. 7
1.2. Bakgrunn og formål.....	s. 8
1.3. Avgrensing og disposisjon.....	s. 9
II Teori	s. 12
2.1. Religionssosiologi.....	s. 12
2.2. Læring.....	s. 16
2.2.1. Læringssyn og rammefaktorer.....	s. 17
2.2.2. Treffsikker og effektiv læring.....	s. 18
2.2.3. Læring i praksis.....	s. 19
2.2.4. Mesterlære.....	s. 20
2.3. Lovsang.....	s. 22
Lovsang; en definisjon.....	s. 22
1. Lovsangens musikk og lovsangens tekst.....	s. 23
1.1. Lovsang som popmusikk.....	s. 23
1.2. Kvalitet.....	s. 25
1.3. "Glad- kristendom".....	s. 26
1.4. Lovsangsspråk.....	s. 26
1.5. Lovsangens virkning.....	s. 27
2. Lovsangens framførelse.....	s. 29
2.1. Kroppslig uttrykk.....	s. 30
2.2. Lovsang og makt.....	s. 30
III Metode	s. 31
3.1. Intervjuet.....	s. 32
3.1.1. Fordeler og ulemper ved semistrukturerte intervju som metode.....	s. 33
3.1.2. Mine intervju.....	s. 34
3.1.3. Forberedelser.....	s. 35
3.1.4. Gjennomføring.....	s. 35
3.1.5. Presentasjon av de intervjuede.....	s. 36
3.2. Observasjon.....	s. 36
3.2.1. Fordeler og ulemper ved observasjon som metode.....	s. 37
3.2.2. Forberedelser.....	s. 38
3.2.3. Gjennomføring.....	s. 38
3.3. Lovsangsanalyse.....	s. 40
3.3.1. Fordeler og ulemper ved sanganalyse som metode.....	s. 40
3.3.2. Min analyse.....	s. 41
IV Presentasjon av empiri	s. 42
4.1. Observasjoner av møter.....	s. 42
4.1.1. Kontekst.....	s. 42
4.1.2. Lovsangsteamet.....	s. 43

4.1.3. Lovsangene.....	s. 44
4.1.4. Sammenligning av observasjoner.....	s. 46
4.2. Lovsangsanalyse.....	s. 47
4.2.1. "Så dyp en kjærlighet".....	s. 47
4.2.2. "Klamrer".....	s. 48
4.2.3. "Forever reign".....	s. 49
4.3. Intervjumaterialet.....	s. 51
V Drøfting	s. 57
5.1. Lovsang og følelser.....	s. 57
5.2. Lovsang som virkemiddel.....	s. 60
5.3. Lovsang som læringsarena.....	s. 62
5.4. Sammendrag.....	s. 64
5.5. Utblikk.....	s. 65
Litteraturliste.....	s. 67
Vedlegg 1: "Så dyp en kjærlighet".....	s. 70
Vedlegg 2: "Klamrer".....	s. 71
Vedlegg 3: "Forever reign".....	s. 72

I Innledning

1.1. Tema og problemstilling

Verden er full av musikk. Fra morgengry til kveldens slutt; musikken er der. Så også for ungdommenes verden. Musikken følger dem. Musikken fyller dem. Musikken er en del av dem. Lovsangsmusikk er intet unntak. Musikken er en del av det kristne arbeidet, trosopplæringsarbeidet, ja, i noen sammenhenger *er* den selve arbeidsformen. Som ungdomsarbeider vil jeg gjerne nyttiggjøre meg av det som ungdommene allerede har et godt forhold til, for å ha en innfallsvinkel og en plattform å bygge videre læring på. Hva er da bedre å benytte en musikk? Hva fungerer bedre som døråpner enn musikk? Samtidig føler jeg meg dratt mellom to punkter; mellom å bruke musikk ungdom liker og har kjennskap til, og å introdusere dem for og bevare kirkens arv, kirkens skatt, i sanger og salmer. Mellom å møte ungdommene der de er, i deres hverdagsliv, med deres type musikkstil, og vise til En annen virkelighet, et annerledes liv. Mellom å bygge deres tro på følelser gjennom lovsang, og på fornuft gjennom andre hjelpemidler. Uansett hvordan jeg velger å gjøre arbeidet er målet alltid å gjøre en best mulig trosopplæring, og der har musikken sin naturlige plass.

Tema for denne avhandlingen innen kirkelig undervisning blir dermed nettopp det; musikk i trosopplæring, og da mer spesifikt musikk sjangeren lovsang brukt i ungdomsarbeid. Avhandlingens problemstilling er:

”Hvilken kristendom lærer ungdom i lovsang?”

Med dette søker jeg å finne hvilket bilde av kristendommen som synliggjøres i og gjennom lovsang. Når læring involverer både kunnskapsformidling og erfaringsformidling, informasjon og aksjon, teori og praksis; hvilken form for kristendom læres i lovsangen? Hvilket inntrykk får ungdom av kristendommen gjennom lovsangen de møter i kristen regi; konfirmantarbeid, ungdomsmøter, smågrupper og festivaler?

Før jeg kan finne svar på spørsmålet må jeg først klarlegge hva jeg legger i de forskjellige begrepene. Hva mener jeg når jeg her taler om lovsang, læring og kristendom?

1.1.2. Begrepsavklaring

Lovsang

All sang og musikk sunget og spilt til ære for Gud kan i siste instans kalles lovsang. I denne sammenheng tenker jeg likevel lovsang som sjanger, som en del av musikken ungdom bruker til å ære Gud med. Som en innskytelse kan jeg si at all lovsang er musikk til Guds ære, men all musikk brukt til å ære Gud er likevel ikke lovsang. Førstelektor Tove Rustan Skaar gir en definisjon av lovsang i sin bok "Inn i tilbedelsen" som jeg her støtter meg til og legger som grunn (2007: 11);

"Det er vanskelig å gi en eksakt beskrivelse av lovsang som en enhetlig sjanger. Det mest typiske er at lovsang består av nyskrevne tekster som er forholdsvis enkle og som ærer og lovpriser Gud. Lovsang har et populærmusikalsk uttrykk, og de fleste lovsanger kan karakteriseres som pop, pop - ballader eller rock. Noen kaller sjangeren for "pop - lovsang"."

Sammen med Jesusvekkelsen på 70- tallet kom også lovsangen til Norge. "For the most part, the Jesus Movement adopted and advocated a charismatic spirituality. (...) a characteristic of the movement was a renewed emphasis on the Holy Spirit.", sier lærer og forsker Pete Ward (2005: 39), som har undersøkt lovsangen i den anglikanske kirken i Storbritannia, en kirke som på mange måter er lik vår norske kirke. I vekkelsen ble det nære, det personlige, det ekte forholdet til Jesus ved den Hellige Ånd understreket, og lovsangene hadde en unik måte å uttrykke dette. Sangene var lettfattelige, enkle og lette å synge, som gjorde dem å foretrekke foran de lange, tunge, "gamle" salmene og sangene. Menighetene fikk etter hvert egne lovsangsteam, og flere av disse teamene hadde dyktige musikere som skrev sanger selv. Med alle de teknologiske nyvinningene som har funnet sted de siste 30- 40 årene spres denne musikken nå til alle verdens hjørner, som gjør at det finnes et hav av lovsanger å ta av. De fleste av disse sangene har et karismatisk bakteppe, en karismatisk bakgrunn. Ikke så mye *pinse*karismatisk i det at de hører til i og fremmer et spesifikt kirkesamfunn, men heller at de understreker den hellige Ånd og dennes virkninger. Som

Ward sier om forholdene i Storbritannia (2005: 43); "(...) the arrival of the Jesus Movement in the UK did a great deal to boost the spread of the charismatic movement, particularly among the young." Det samme kan sies, spesielt, om lovsangen i ungdomsmiljøer i Norge; både musikk og møteform har klare karismatiske trekk. Jeg fant disse trekkene igjen når jeg undersøkte hvilken lovsangsmusikk som har innflytelse på og benyttes i ungdomsarbeid i mitt nærmiljø, som kan gi en indikator for resten av landet; musikk fra Hillsong, Soul Survivor, Impuls og UngFila var de som gikk igjen. Av disse er Hillsong og UngFila pinsekarismatiske menigheter, mens Soul Survivor og Impuls har sine røtter i statskirker; Soul Survivor i den Anglikanske kirke og Impuls i Den norske.

Jeg kommer tilbake til lovsangen og dens ulike sider i del II og IV.

Læring

Lære er et ord som samtidig beskriver en gjenstand og en handling. Lære er både hva som skal læres; selve kunnskapen, og samtidig en prosess, en vei å gå, for at kunnskapen skal kunne tilegnes. I kirkens opplæring av barn og unge sees læring som en totalformidling; ikke bare kunnskap og teori, men også holdning, uttrykk, og praksis. Læring blir derfor en prosess, heller enn et mål; en vandring, heller enn et pensum. All aktivitet, all interaksjon, all stimuli er dermed læring; alt er bærer av en lære og gjør at det stadig læres. Gjennom å sanse læres det. Gjennom å gjøre læres det. Gjennom å leve læres det. I lovsangene og i konteksten rundt lovsang finnes også en lære, finnes koder og regler, og det er disse ungdom tilegner seg ved bruk av lovsang. Noe læres ved å prøve, teste ut selv, noe læres ved å ta etter andre, imitere, noe læres ved å tilegne seg kodene for læringsfellesskapet.

Jeg kommer nærmere tilbake til det å lære, i del II, og læring i et lovsangsfellesskap, i del IV.

Kristendom

Kristendom kan sies å være noe konstant, noe definitivt; den består av dogmer, bekjennelser og levereregler, og er grunnfestet i historien. Med min problemstilling, når jeg spør etter *hvilken* kristendom, understreker jeg likevel at kristendom ikke bare er én offisiell religion som den uttrykkes gjennom Den norske kirke (heretter Dnk); den er også personlig, egen. "Min" kristendom ser annerledes ut enn hva andres gjør pga ulike forhold som hvor jeg er født og oppvokst, hvilken plass kristendommen har hatt i min familie, hvilken omgangskrets jeg har

og dennes forhold til kristendom, hvilken undervisning jeg har mottatt i skolen om kristendom, hvilket forhold jeg har til kirken osv. Alle mine opplevelser med kristendommen, alle mine erfaringer, all min kunnskap spiller inn på og former hvilket syn jeg har, hvilket forhold jeg har til kristendommen; for meg, så også for alle andre. I menighetssammenheng vil hva som vektlegges, hvilke tema som tas opp, hvilken vinkling, kunne styre og forme bildet menigheten får av kristendommen, av troen, av Gud. Lovsang inneholder sin forståelse av, sin erkjennelse av kristendommen, og det er mitt mål med denne avhandlingen å finne ut hvilken dette er; hvilket bilde lovsangen gir av kristendommen.

1.2. Bakgrunn og formål

Konteksten for denne avhandlingen, konteksten for problemstillingen, er i vid forstand trosopplæring blant ungdom. 27. mai 2003 vedtok Stortinget en reform av kirkens opplæring av barn og unge. Om bakgrunnen for reformen, som finnes på Dnks hjemmeside, heter det at målet for reformen var gjennom opplæring til tro å hjelpe til å bygge barn og unges identitet og forståelse av seg selv, i den norske kulturen og tradisjonen, der møtet med nye kulturer og tradisjoner stadig blir mer mangfoldig.¹ Reformen ble startet med en femårig prosjekt- og innledningsfase, der nasjonale, regionale og lokale forsøk ble satt i gang. I 2009 ble Plan for trosopplæring vedtatt på kirkemøtet; en plan som erstattet den gamle Plan for dåpsopplæring fra 1991 og Plan for konfirmasjonstiden fra 1998. Gjennom bruk av planen skal reformen innføres i alle menigheter, prosti for prosti.

På Dnks hjemmeside heter det om trosopplæring at det er ”en dannelsingsprosess der oppdragelse, undervisning, tradisjonsformidling og kristen praksis spiller sammen.”² Undervisning, såkalt ”klasseromsundervisning”, er med andre ord ikke den eneste måten å lære barn og unge om troen; undervisningen skal stå sammen med, og dra nytte av, både formidling, praksis og oppdragelse. Opplæringen skjer dermed likeså mye gjennom egen erfaring og observering, gjennom tilhørighet og praksis, som gjennom undervisning. Lære ikke bare med hodet, men også med kroppen og hjertet. Slik er det, med reformen og den nye planen, lagt til rette for å tenke nytt. Annerledes. Kreativt. Tid for å tenke kunnskap, erfaring og opplevelse som en helhet; å lære mens en deltar. Da blir det tydelig at det finnes mer rom for uttrykk som lovsang; det er nært, det er personlig og det åpner for at barn og unge selv kan ta del, selv kan gjøre egne erfaringer. Det gir muligheter til både å være ”mottakere, deltakere

---

¹ Se ”Bakgrunn for trosopplæring i Den norske kirke”; <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=9344>, 4.8.2011

² <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=9344>, 4.8.2011

og medarbeidere i menighetens lærende fellesskap.”, som planen selv sier om det å bruke musikk og kultur i opplæringen (2010: 32).

Trosopplæringsplanen oppfordrer til å bruke forskjellige kulturuttrykk i opplæringen (2010: 16), deriblant lovsang, noe jeg tar for gitt allerede er en del av arbeidet og opplæringen uansett hvor langt menighetene har kommet i prosessen med reformen og tilhørende midler. Min påstand er at der ungdom samles i kristen regi, der ungdom samles og har medbestemmelsesrett, der finnes lovsang. Dette er dermed basisen som ligger til grunn når jeg startet arbeidet med denne avhandlingen; lovsangen er det som gir retning og innhold for å finne svar på problemstillingen. Gjennom litteratur og forskning gjort av andre, gjennom observasjoner i forskjellige menigheter der lovsang blir benyttet, gjennom analyse av utvalgte lovsanger, og gjennom intervjuer av ungdommer om lovsang søker jeg å finne svar på spørsmålet om kristendom og lovsang. Når nå lovsang benyttes så hyppig i ungdomsarbeid, når lovsangen blir anbefalt å brukes i trosopplæringsarbeidet; hvorfor ikke bevisst nyttiggjøre seg av det? Når lovsang virker å være den musikk sjangeren ungdom foretrekker å bruke; hvorfor ikke utnytte det i trosopplæringen slik at lovsangen blir mer enn hva den synes å være nå; fyll eller avbrekk i programmet? Spørsmålet jeg samtidig stiller meg er om lovsangen virkelig *kan* egnes som mer enn bare fyll eller avbrekk? Egner lovsangen seg til å være en kunnskapsformidler av troen, av kristendommen, på lik linje med det talte ordet, opplevelsene, erfaringene?

Lik teologien som sikter å gjøre den kristne troen forståelig for mennesker i dag (Austad 2008: 11), bør trosopplæringen nyttiggjøre seg av egnede arbeidsformer og metoder for både å gjøre læringen best mulig for barn og unge, men mest for at læringen skal oppleves relevant og meningsfull. Gjennom denne avhandlingen, denne problemstillingen, søker jeg å klargjøre om lovsang er en egnet arbeidsform og metode i trosopplæringen som ikke bare inneholder teologi og kristendomsforståelse i overensstemmelse med Dnk, men som også kan gjøre at læringen, og troen, føles relevant og meningsfull for ungdommene. Ved å finne svar på problemstillingen; hvilken kristendom ungdom lærer i lovsang, kan også andre svar finnes. Svar som vil gi en større forståelse av ikke bare fenomenet lovsang, men også læringen som finnes i og rundt dem. Svar som kan være en hjelp til å gi lovsangen den plassen og den rollen som egner trosopplæringsarbeidet best. Kanskje bør ikke lovsangen være mer enn fyll. Eller kanskje bør lovsangen løftes opp av det talte ordets skygge, og få en sterkere posisjon som kunnskapsformidler.

1.3. Avgrensning og disposisjon

Å undersøke hva ungdom kan lære av lovsang er en stor oppgave; en for stor oppgave for denne avhandlingen. Her er ikke tid eller plass til dybdeundersøkelser, fokusgrupper eller mengder av intervjuer og observasjoner. I stedet har jeg vektlagt hva andre har funnet i sine arbeider om fenomenet lovsang; hva litteraturen sier om emnet, samtidig som jeg har gått til kilden selv, til lovsangene, i form av egen empiri, for å finne svar på problemstillingen. Dette blir dermed ikke en empirisk oppgave om fenomenet lovsang, samtidig som det heller ikke blir en teoretisk utgreiing av andres arbeider omkring fenomenet. Her prøver jeg å kombinere de to; først se hva andre forskere, andre forfattere sier om emnet, for deretter å komme med egne funn, egen empiri om fenomenet. Lovsang er, som jeg utdyper senere, i stadig utvikling, i stadig endring; min empiri vil derfor knytte seg til og belyse lovsangen slik jeg finner den i nåværende tid, på nåværende sted.

Det finnes mye litteratur om fenomenet lovsang; flere artikler og bøker er skrevet om fenomenet lovsang og dets tilblivelse. Av disse kan nevnes bøker jeg har benyttet i arbeidet med denne avhandlingen, utgitt av Tove Rustan Skaar, Pete Ward og James H. S. Steven; bøker som hver på sin måte trekker fram lovsangen og dens ulike sider. Videre finnes det litteratur om selve lovsangsstunden, lovsangssituasjonen, oftest beregnet på lesere som selv driver med lovsang i bl.a. lovsangsteam. Thomas Wilhelmsen sin bok hører til her. Om temaet lovsang og ungdom finnes det derimot mindre av i litteraturen; Tone Stangeland Kaufman er blant de eneste som spesifikt skriver om lovsang og ungdom, og da spesielt om lovsangens bruk i ungdomsmøter og ungdomsarbeider. Det jeg likevel ikke har funnet noe skriftlig om er forholdet læring og lovsang blant ungdom. Jeg tenker da ikke på lovsangenes innhold per se; det finnes litteratur som tar for seg lovsangenes teologiske innhold, eller mangel på sådan. Det jeg sikter til her er heller hva som kan læres av dette innholdet, av lovsangene i seg selv og av konteksten rundt, spesielt blant ungdom. Hva, spesifikt, lærer ungdommene av lovsangene og dens kontekst når det gjelder kristendom? Her spiller både intendert og ikke- intendert læring inn; både ord om og i lovsangene og holdninger og handlinger knyttet til dem og deres kontekst. Gjennom egen empiri i form av observasjoner, lovsangsanalyser og intervjuer søker jeg dermed å finne denne lærdommen, finne hva lovsangene gir ungdom i form av kristendom.

I forkant av arbeidet er min opplevelse, min forventning at det finnes en skepsis til lovsangene, en skepsis til deres utbredelse, blant forskere og forfattere uttrykt gjennom litteraturen, med en mer positiv holdning, en følelse av tilegnelse og eierforhold uttrykt av ungdommene. En forventning, fra min side, til ulik vektlegging, ulik gradering av lovsang mellom forskere og ungdom. Her er det likevel ikke min oppgave å si hvem som har riktig og

hvem som har gal holdning; hvilket forhold til lovsangene som er det beste, men heller å finne ut hva teori og praksis sier om fenomenet for deretter å kunne se klarere hvordan lovsang kan benyttes hensiktsmessig i trosopplæringsarbeidet blant unge.

Selv om denne avhandlingen hører inn under fagtradisjonen kirkelig undervisning, er ikke dette en avhandling om læringsteorier, læringsmetoder eller læringsdidaktikk. Vekten ligger på bruken av lovsangene; hvordan lovsangene møter ungdom, heller enn på teoretisk læring. På lovsangenes innhold, heller enn på didaktisk undervisningsplanlegging. På lovsangenes virkning, heller enn på læringsmetoder. Sammen med lovsang står ungdom i fokus for tema og problemstilling, men dette er heller ikke en avhandling innen antropologi og samfunnsvitenskap, hvor spennende det enn kunne være; til det er min empiri for liten og problemstilling for perifer. Jeg vil heller ikke gi meg i kast med debatten omkring salmer eller lovsang benyttet i menighetssammenheng; mitt mål er ikke å finne ut *hva* som best kan benyttes i menigheter og i trosopplæringsarbeid, men heller *hvordan* benytte dette, i denne sammenheng lovsang, på best mulig måte. Trosopplæringsplanen gir lovsangen en legitim plass innen opplæringen av barn og unge; jeg vil derfor ikke bruke mer tid på å redegjøre for reformen og planen, eller berette lovsangens plass i disse.³ Nå blir det heller opp til litteraturen, observasjonene, tekstene og intervjuene å avgjøre hvor stor, eller liten, plass den bør ha, og til hvilket bruk den egner seg.

I det følgende, i del II, vil jeg starte med å redegjøre for lovsang som et religionsfenomen; lovsang som en del av religionens emosjonelle og ekspressive uttrykk, for å tydeliggjøre plassen lovsangen har fått i kristendommen og den rollen den spiller her. Videre vil jeg gå nærmere inn på hva læring er og innebærer, samt hvordan læring fungerer i et læringsfellesskap, for å bedre forstå læringen som skjer i lovsangsfellesskapet, før jeg greier ut om selve fenomenet lovsang og dens ulike sider. I del III vil jeg redegjøre for metoder brukt i kvalitativ forskning, og da spesielt de tre metodene jeg har benyttet meg av, og hvorfor. I del IV blir følgene av mine metodevalg synlig, da empirien blir presentert og gjengitt, først observasjonene jeg har gjort på Impuls og to ungdomsmøter, deretter analyse av utvalgte lovsanger, og til sist intervjuene jeg gjorde med fire ungdommer. Til sist, i del V, blir trådene fra teorien og empirien samlet, og svaret på problemstillingen tydeliggjøres, noe som

---

³ For mer om trosopplæringsreformen og –planen, se reformens hjemmeside: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=11495>, 2.8.2011

også gir meg svar på hva veien videre er, hvordan behandle lovsang i trosopplæringen, som jeg redegjør for i siste utblikk.

II Teori

2.1. Religionssosiologi

Religionssosiologer søker å finne ut mer om det religiøse samfunnet; hvilken rolle religionen har i samfunnet, hvilken innflytelse den har, hvordan den blir utøvd. I denne rekken av sosiologer finnes også religionssosiologiprofessorene Ole Riis og Linda Woodhead. Deres interessefelt er forholdet mellom religion og følelser. I boka deres "A sociology of religious emotion" spør de seg hvor det er blitt av det emosjonelle, av følelsene, i det offentlige, i forskningen og studiene gjort i religionsforbindelse. Hvordan kan det ha seg at følelsene, med dens viktige rolle i det religiøse, har blitt forvist til kun å gjelde i den private sfære?, undrer de. Hvorfor blir det ikke tatt hensyn til følelser, og spesielt følelser knyttet til religion og religionsutøvelse, i forskningen? De spør seg derfor om grunnen kan være hva Peter Stearns⁴ har funnet i sin bok, som de henviser til, at det fra 1920- årene av skjedde en gradvis nedkjøling, "cooling", av følelser? "It is now high status to be cool, and embarrassing and low status to be hot", sier Riis og Woodhead (2010: 186). Følelsene skal holdes privat, og helst på et minimum, mens den viktigste, og mest sosialt aksepterte følelsen å uttrykke offentlig, er lykke. Lykke er hva det strebes etter å oppnå. Lykkelig er hva mennesket søker å være. Som en direkte følge av dette, mener Riis og Woodhead, blir de ekte følelsene undertrykket, nedtonet, og dermed blir det følelsesmessige spekteret mindre og mer begrenset. De kan dermed ha rett i at følelsene da heller manifesteres som "stress" (2010: 186- 187);

---

⁴ Stearns, Peter: "American cool: constructing a twentieth- century american style", 1994

"This overemphasis on the importance of happiness is massively reinforced by consumerism, since products are sold with promises of joy and satisfaction. (...) there is a widespread sense that anything other than happiness is a problem that requires some form of treatment. Likewise, negative feelings are often lumped together as "stress"."

Samfunnet i dag er preget av "the pursuit of happiness"⁵, "the american dream", "jakten på det gode liv", der kun lykkelig er godt nok, og annet sees som et nederlag eller noe som må fikses. Hvordan skjedde dette?

Noe av svaret ligger i sekulariseringen som har funnet sted; fra å ha én gjeldende religion som styrer og bestemmer det meste finnes det nå tilgjengelig et vell av religioner og livssyn å velge mellom. Som høgskoleprofessor Elise Seip Tønnesen sier det; "(...) religion individualiseres og privatiseres." (Repstad 2010: 34). Det er ikke lenger nødvendig å holde seg til én religion eller ett livssyn og kun det; dagens mennesker "shopper" på livssynsmarkedet og setter sammen sitt eget livssyn med elementer fra ulikheter som kristendom, hinduisme og New Age. Det viktige er hvordan religionen og livssynene virker inn på den enkelte, hvordan de får den enkelte til å føle seg. Deres tiltreknings- og gjennomslagskraft ligger ikke lenger i sannheten som finnes i dem, realismen, men heller i deres evne til å vekke minner og følelser, og da gode minner og gode følelser. Religionenes og livssynenes grunnsannheter, mantraer, leveregler løsrives dermed fra dem selv og blir religiøse bruddstykker satt sammen til en ny enhet, uavhengig av deres egen selvforståelse og tolkning. Som igjen, slik Riis og Woodhead ser det, gir det kommersielle markedet mer å bygge på (2010: 201- 202);

"One effect of the loosening of religious emotional regimes is that religious emotions, and their associated symbols, may float free of religious communities – often into the embrace of the market. (...) there is still a need for expressing such emotions, but they cannot be confined to a religious community."

Hvordan svarer religionen og livssynene på denne utfordringen; hvordan møter, blant andre, kristendommen moderne menneskers følelsesliv, når, med Riis og Woodheads ord (2010: 205); "religious authorities' ability to control emotions and give them lasting social form diminishes"?

---

⁵ En film fra Columbia Pictures utgitt i 2006 med Will Smith i hovedrollen

Noen menigheter løser problemet ved å bli religiøse sekter, kulturer, der riktig oppførsel og væremåte bestemmes innad i menigheten som den riktige, den eneste måten å leve på. Andre menigheter firer på kravene, slik at færrest mulig skal bli støtt av det de formidler. Riis og Woodhead skriver at atter andre igjen benytter følelser hensiktsmessig i sin virksomhet (2010: 196);

"In the late modern society, those forms of religion that are able to sacralize and stabilize the everyday life experience of men and women and satisfy their emotional needs fare better than those that attempt to impose an emotional regime that overrides popular feeling."

Kan med andre ord livssynene, religionene sies å hjelpe mennesket med følelsene? Til å føle, men kanskje også vel så viktig, å uttrykke disse følelsene? Livssyn og religion som hjelper til med å få fram, ikke bare utsiden, men også den ekte, rå innsiden? Livssyn og religion som en hjelp i jakten etter det ekte, det autentiske? Det er hva Riis og Woodhead har funnet (2010: 187);

"(...) there is a lively and widespread desire for greater emotional openness, honesty, and richness – associated with a longing for meaningful systems of value and dependable moral communities. Thus (...) leads to (...) searches for emotional authenticity (...)."

Ungdommene er her, i denne virkeligheten. De ikke bare lengter etter det åpne, ærlige og ekte; de leter etter det, krever det, forstår det og gjennomskuer det. Riis og Woodhead sier det om voksne, men det gjelder i enda større grad for ungdom (2010: 200); "If the programme does not adapt to the members, they experience it as irrelevant, boring or embarrassing."

Her kommer lovsangen inn; her har den sitt nedslagsfelt. Følelsene, opplevelsen av nærhet, av å møte Gud, er en viktig del av lovsangen, om ikke det viktigste. Underviser og forsker, Harald Olsen, skriver; "Et trekk ved endringene i det religiøse landskapet i Norge i løpet av 1900- tallet er en tydeligere vektlegging av en erfarings- og opplevelsesbasert religiøsitet, og mindre vekt på de formelle og konfesjonelle sidene ved troen." (Repstad, 2010: 213). Endringene han snakker om har nådd kirkesamfunn så vel som enkeltpersoner, og har gitt seg utslag i søken etter og følelsen av at kristendommen er noe mer enn teori, noe mer enn kunnskap. Religionssosiologiprofessor Pål Repstad, skriver at det " (...) er en synkende interesse for teologi, dogmatikk og konfesjonelle

skiller. Kristendommen blir mindre kognitiv og læreorientert, og mer ekspressiv og opplevelsesorientert." (2010: 27). Med andre ord; kristendom skal, for dagens mennesker, for ungdom, være følbart, erfarbart, noe å oppleve, søke etter. Lovsang blir dermed et direkte uttrykk for dette; en søken etter å møte Gud, føle Gud, oppleve Gud. Ved hjelp av den karismatiske veksten og Jesus- veknelsen som har funnet sted de siste 50- 60 år, har kristendommen dermed gått fra å være teori til å bli praksis, fra å være kunnskap til å bli følelser. Fra én ytterkant til en annen.

Pete Ward skriver i sin bok om hvor vi kristne har våre møtesteder med Gud, hvor vi føler hans nærvær (2005: 199). Han har sammenlignet ulike kirkesamfunns måter å tilbe på; hva som er det sentrale i tilbedelsen. For katolikker er det messen; gjennom liturgien og symbolikken blir Gud gjort nærværende. For lutheranere er det nattverden; brødet og vinen *blir* Jesu legeme og blod og tar bolig, bokstavelig talt, inni en. "For the contemporary charismatic, worship equals singing worship songs. (...) encounter with God (...) located primarily in the singing of songs and in the intimate times of prayer and ministry which are often the climax of a time of worship.", sier Ward (2005: 198, 199). Lovsangen er for karismatikeren det mest sentrale i tilbedelsen, lovsangen har den mest fremtredende plassen. Lærer og kapellan, James H. S. Steven, sier noe av det samme (2002: 109); "Rather like incense in anglo- catholic ritual, these songs function symbolically as a means of creating holy space." Gjennom lovsangen er Gud tilstede, og gjennom lovsangen *føler* karismatikeren Gud.

Lovsang er dermed et møtested, mellom den lovsyngende og Gud. Ward uttrykker dette på denne måten (2005: 203):

"The emphasis upon a relational encounter with God is a key distinctive of charismatic worship. (...) intimacy in worship is normal and a regular part of Christian spirituality. (...) this is what worship is meant to be."

Ward beskriver videre (2005: 208) hvordan tradisjonelle sanger og salmer ofte har et tydelig læreinnhold; de er teologiske dogmer tilsatt musikk, mens lovsanger inneholder lite spesifikk teologi. Den er implisert, underforstått, men benyttet på en slik måte at den tilbedende selv må tolke og fylle ut hullene. Når tekstenes ordbruk og sangenes musikk i seg selv minner om popmusikkens kjærlighetssanger⁶, når de spiller på

---

⁶ Til sammenligning kan nevnes CC Cowboys sang "Bare du", utgitt i 2011, som til forveksling er lik en lovsang.

”kjærlighetsballadens følelsesregister”, som Tønnesen beskriver det; de ”konnoterer et sterkt personlig kjærlighetsforhold, beslektet med et romantisk, erotisk kjærlighetsideal” (Repstad 2010: 41, 50), tydeliggjøres det at de tradisjonelle sangene og salmenes klare evangeliebudskap vanskelig finnes igjen i lovsangene. Lovsanger har i stedet et mer øyeblikk- fokus; øyeblikket mellom Gud og den lovsyngende, her og nå. Sangene handler ikke lenger bare om Jesus, men også, og kanskje vel så mye, om den lovsyngende og dennes opplevelse i tilbedelsesstunden.

Er det dermed viktigere å gi rom for den lovsyngende i lovsangen enn Gud som i siste instans lovsynges? Ward gir inntrykk av å fundere på nettopp det når han beskriver de lovsyngende: ”Instead of worshipping Jesus, they give the impression that we are worshipping worship.” (2005: 210). Som et apropos til dette finnes en oppdagelse Steven gjorde da han undersøkte lovsangen i en rekke menigheter i Storbritannia (2002: 106); i en menighet der salmebøkene var blitt erstattet med projektor fant han at projektorlerretet var plassert i kirkerommet der en normalt ville forventet å finne et kors plassert. Korset hang i stedet på veggen til siden for lerretet. Da er det naturlig å stille spørsmålet; hva er det egentlig det legges til rette for ved lovsang? Hva er det egentlig som tilbys og æres gjennom lovsangen?

En lærer sa en gang at når en går til gudstjeneste og møte går en for å føle noe, oppleve noe; en vil ikke være den samme når en går hjem som når en kom. Som menighetsledere og menighetsoverhoder kan noen ganger saken tas i egne hender; en vil ikke at menigheten skal være den samme når den går som når den kom. En vil opplyse, utfordre, engasjere, overraske og noen ganger også sjokkere for å få budskapet gjennom. Det brukes lyd, lys og visuelle virkemidler for at menigheten skal *føle* noe, at de skal bli beveget. Hvilket budskap er det i tilfelle som beveger og forandrer; evangeliets forandrende kraft, eller de ”kraftfulle”, og noen ganger manipulerende, hjelpemidlene? Dette kommer jeg tilbake til i del V.

2.2. Læring

Før vi kan finne ut hvilken kristendom ungdom lærer i lovsang er det nødvendig å stoppe opp ved ordet *læring*. I ordboka⁷ finnes denne definisjonen:

---

⁷ Hentet fra ordbok på internett:

<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=l%E6ring&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5I sordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>, 1. 8. 2011

“relativt varig atferdsendring som resultat av erfaring og øving”

Den samme definisjonen gir psykologiprofessorene B. R. Hergenhahn og Matthew H. Olsen (2001: 1- 2); de legger i tillegg til at erfaringene og øvelsene i læresituasjonen må bli forsterket for at læring skal finne sted. Læring skjer med andre ord gjennom praksis, gjennom egen deltakelse, og læringen nyttiggjør seg av praksisen for at det i det hele tatt skal være snakk om læring. Sagt med forfatter og forsker Etienne Wenger sine ord, i dansk oversettelse (2004: 256); ”Det forholder sig sådan, at læring – uanset hvilken form den antager – forandrer, hvem vi er, ved at forandre vores evne til at deltage, høre til, forhandle mening.” Læring, gjennom praksiser og øvelser, forandrer altså vår adferd, forandrer vårt tankesett, forandrer oss.

2.2.1. Læringssyn og rammefaktorer

Synet på læring kan sammenlignes med synet på teori og praksis. Hva har forrang; teori eller praksis? Hva har størst prioritet; teori eller praksis? Hva styrer beslutningene; teori eller praksis? Satt i et læringsperspektiv; hva har forrang, prioritet og beslutningsrett i læring – teori eller praksis? Tekst eller øvelser? Lærerundervisning eller elevdeltakelse? Pedagogisk psykologiprofessor, Roger Säljö, skriver i boka ”Læring i praksis” om de to hovedretningene som har preget synet på læring og utvikling i filosofien og psykologien gjennom historien; *behaviorismen* og *kognitivismen*. I en læringssituasjon legger behavioristene vekt på endringer i den lærende; som Säljö sier det (2001: 51); ”Læring defineres dermed i termer av endring av den ytre og observerbare atferden. (...) læring blir ansett å bygge på de fysiske erfaringene et individ gjør.” Han forklarer videre (2001: 53) hvordan kunnskapen er å finne utenfor den enkelte, stykket opp i passende biter slik at den kan legges til og bygge opp kunnskapsbasen til en større enhet innad i den enkelte. Kognitivistene ser, i følge Säljö, annerledes på det (2001: 56); ”Interessen er rettet mot å beskrive og forstå det som betegnes som menneskets kognitive utrustning og dets mentale prosesser. ”. Behavioristene er opptatt av følgene for den enkelte i en læringssituasjon; hvordan læringen og kunnskapen virker inn på atferden. Kognitivistene derimot flytter blikket fra å se på det ytre, atferden, til å se på det indre, intellektet. Säljö sier videre at i læringssynspunkt har konstruktivismen, et element innen kognitivismen, fått stor innflytelse, med deres vektlegging av ”at individene ikke passivt tar imot informasjon, men gjennom sine aktiviteter selv konstruerer sin forståelse av omverdenen.” (2001: 57).

Nå finnes det flere måter å tenke læring og undervisning på enn det behavioristene og kognitivistene lærer. Den sveitsiske biologen, filosofen og psykologen Jean Piaget (1896-1980) er til eksempel en av dem som har hatt enorm betydning i utviklingen av teorier omkring utvikling, læring og undervisning. Säljö skriver at i Piaget sitt syn ble viktigheten av ”at barn for å kunne utvikle seg må være aktive og tillates å gjøre egne fysiske og intellektuelle erfaringer” (2001: 62) betonet, noe som gjør at pedagogikk basert på Piaget sine teorier kan kalles lærende- sentrert. Fokuset er på den som skal lære, i læringssituasjonen, i samspillet mellom den lærende og læreren. En som har tatt dette enda lenger, er den russiske psykologen Lev Vygotsky (1896- 1934). Hans teorier kommer jeg tilbake til.

Selv om måten det tenkes om læring og kunnskap har mye å si for hvordan læringen og undervisningssituasjonen utfolder seg; om læringen er tilgjengelig inne i oss eller bare utenfor oss selv, om den måles i ytre atferd eller i indre tankevirksomhet, om den setter den lærende eller kunnskapen selv i sentrum, er det også andre faktorer som spiller inn og er retningsgivende for hvordan læringssituasjonen til syvende og sist blir. Jeg tenker her på forhold knyttet til undervisningen, undervisningssituasjonen; hva kan elevene i forkant, hva interesserer de seg for, hvor godt forberedt er læreren, forholdet mellom lærerens og elevenes deltakelse, og lærerens evne til å møte uforutsette hendelser. I tillegg spiller forhold som innhold, mål, sted, tid og bruk av materiell og virkemidler inn når undervisningen skal planlegges, tilrettelegges, gjennomføres og vurderes. Det som hele tiden ligger til grunn er kunnskapssynet, læringssynet, synet på de lærende, mottakerne, og målet for undervisningen og læringen.

2.2.2. Treffsikker og effektiv læring

Vårt læringssyn og vårt kunnskapssyn som undervisere spiller inn på og former vår undervisning, og vår læring. Hvordan kan så denne undervisningen legges til rette for at utbyttet skal bli størst mulig, for at de lærende skal kunne lære mest mulig?

Teolog og religionspedagog Aasmund Dale skriver hvordan en kan tenke omkring læring; hvordan en tilegner seg læring (1994: 44- 45). Vi lærer ved å repetere det lærte, vi lærer ved å se fremover, fokusere på målet for læringen, vi lærer ved tilfredsstillelsen av at en gang vil det bli klart for oss hvorfor vi lærer det vi lærer. Vi lærer ved å plutselig forstå noe nytt, forstå sammenhenger og forbindelser mellom det nye og det vi har lært fra før, vi lærer ved å imitere, herme etter våre lærere, mentorer, forbilder; de vi ønsker å bli lik. Dale sine tanker stemmer dermed overens med hva jeg tidligere har sitert om læring; læringen skjer som følge av erfaring og øvelser. Dale sier også at ”Den viktigste formen for læring skjer gjennom

livserfaring.” (1994: 44), som gjør at jeg vil legge til at vi lærer på alle måter, til alle tider.

Wenger sier det på denne måten (2004: 18);

”Læring er noget, vi kan formode foregår – hvad enten vi ser den eller ej, hvad enten vi kan lide den måde, det foregår på, eller ej, hvad enten vi lærer at gentage fortiden eller at ryste den af os. Selv det ikke at lære, hvad der forventes i en given situation, medfører som regel, at man i stedet lærer noget andet.”

Gjennom å *gjøre* vil en altså lære. Ved å observere andre og delta selv lærer en og tilegner seg den praksis, kunnskap og lære som det praksisfellesskapet en deltar i har. Som Säljö sier det (2001: 242- 243);

”Innledningsvis er vi tilskuere, for så å ta over deler av ansvaret og etter hvert øke vår kompetanse gjennom å spille en ledende og selvstendig rolle i en sosiokulturell praksis (...) Vi kan forstå en framstilling eller en arbeidsprosess før vi selv kan utføre den.”

Her merker vi arven etter Vygotsky tydelig. Vygotsky var opptatt av det sosiale samspillet; interaksjonen mellom lærer og elev, men også mellom elev og elev i læringssituasjonen. Han mente at læring finner sted i sosialt samspill; all læring finner sted i praksis. Gjennom interaksjon, gjennom praksis, skjer det læring; læring som involverer hele personen, som Wenger sier; ”både handlen og viden på samme tid.” (2004: 62). Det er her læringen hører hjemme, sier Wenger; ”i erfarings- og praksisområdet”. (2004: 255). Basert på Vygotskys teorier ble tanken om den sosiokulturelle læring presentert; et syn som bygger på ideen om at læringen skjer gjennom bruk av språk og sosiale praksiser. Ved å være sammen og bruke språket sammen, blir læringen til. Læringen vil aldri finne sted i et vakuum, et limbo der den lærende er overlatt til seg selv; det vil alltid finnes sosial praksis uavhengig av hvordan og hvor en lærer, gjennom bøker, observasjoner eller eget engasjement. Språket er der alltid; det sosiale aspektet er der dermed alltid. En lærer i sosiale praksiser. Säljö og Wenger kaller det *læring i praksis*; Kvale & Nielsen kaller det *mesterlære*.

2.2.3. Læring i praksis

”Praksis er en felles læringshistorie (...). Praksis er en vedvarende, sosial samspilsprosess, og introduksjonen av nyankomne er blot en versjon af, hvad den pågældende praksis allerede er. (...) medlemmer interagerer, laver ting sammen, forhandler nye meninger og lærer af hinanden – det er sådan, praksisser udvikler sig.”

Dette sier Wenger (2004: 123). Praksisfellesskaper, læring i praksis handler nettopp om det; lære i praksis, lære i fellesskap. ”Kunnskap”, sier Säljö, ”lever først i samspill mellom mennesker og blir så en del av det enkelte individet og hans eller hennes tenking/ handling.” (2001: 9). Gjennom relasjoner, gjennom interaksjon læres og tilegnes dermed kunnskap, læres og tilegnes det sosiale samspillet og læres og tilegnes egen identitet. Hvem *jeg* er i møtet med praksisfellesskapet, hvilken plass og hvilken rolle *jeg* har i fellesskapet. Som Wenger sier det (2004: 93); ”Ja, hver enkelt deltager i et praksisfellesskap finder en unik plads og får en unik identitet, som både integreres og defineres yderligere i løbet af engagementet i praksis.” Fellesskapene forutsetter dermed eget engasjement, egen deltakelse, som videre vil være med og forme og farge opplevelsen av fellesskapet, av praksis og av læren. Selv om all form for læring inneholder spor av sosiale praksiser i større eller mindre grad, er det likevel forskjell på hvordan læring gjort alene oppleves, f. eks over en bok, og læring gjort sammen med andre, f. eks i et klasserom. Samtidig vil læringssituasjonen, læringen, være forskjelling om en kun observerer det som skjer, f. eks i klasserommet (eventuelt ut klasseromsvinduene), eller om en engasjerer seg i undervisningen med innspill og spørsmål. Vi kommer med andre ord ikke utenom at egen deltakelse, eget initiativ og engasjement gjør noe med læresituasjonen, gjør noe med læreprosessen, gjør noe med læringen. Egen deltakelse er dermed noe som er både personlig og sosialt, sier Wenger (2004: 70);

”Det er en kompleks proces, der kombinerer handling, samtale, tænkning, følelse og tilhørsforhold. Deltagelse omfatter hele vores person, herunder vores krop, bevidsthed, følelser og sociale relationer. Deltagelse er en aktiv proces (...)”

Læring i praksis, praksisfellesskaper, er kunnskaps- og ferdighetslæring, sosial læring og identitetsdannelse i ett. Det er læring om ”meg”, om ”meg” i forhold til andre, og om ”meg” og mine evner og talenter.

2.2.4. Mesterlære

Praksisfellesskaper foregår alle steder og kommer i alle former. Mesterlære er et slikt praksisfellesskap; et praksisfellesskap som oftest kommer i klare former med klare regler. ”Mesterlæren er en form for læring som ikke bygger på noe skille mellom læring og bruk av det lærte. Opplæringen foregår i den sammenhengen hvor det lærte skal benyttes.”, sier adjunkt, Klaus Nielsen, og pedagogisk psykologiprofessor, Steinar Kvale (1999: 23). Personlighetspsykologiprofessor, Ole Dreier, supplerer; ”Læringen gjennomføres ut fra en overbevisning om at den kan rekke ut over selve læresituasjonen og være til nytte i andre

situasjoner.” (Kvale & Nielsen 1999: 77). Sagt på en annen måte; det lærte har verdi også utover læringsstedet.

I mesterlære, sier Kvale og Nielsen (1999: 19), finnes et praksisfellesskap; et læringssted, en faglig krets hvor en kan gå gradene fra å være en perifer deltager til å bli et fullverdig medlem av fellesskapet. En gradvis tilegnelse og beherskelse av faget, av ferdighetene faget innebærer, gjennom å observere og praktisere; betrakte og imitere, og ved evaluering og tilbakemelding på praksis, på ferdighetene og på jobben som er gjort. En læring i fellesskap, gjort sammen, der den som kan; mesteren, lærer den som ikke kan; lærlingen. En læring som handler om å delta, om å engasjere seg, om å bli involvert i egen læring, med læringsmåter som kan finne sted med eller uten verbal kommunikasjon og undervisning. Læringsmåter som kan formidle uttrykt så vel som taus kunnskap, læringsmåter som lar mesteren være rollemodellen og læringsmålet; lærlingen den som skal formes og hjelpes til å nå målet, til å bli lik sin mester.

Som med all læring har det betydning hvordan det tenkes om det å lære, hvordan det tenkes om kunnskapen, hvordan det tenkes om måten å lære på og hvordan det tenkes om den som skal lære. Så også i mesterlære. Kvale og Nielsen viser til to ulike tilnærminger til mesterlære (1999: 21- 22). Den ene er personsentrert; mester- sentrert. Mesteren er rollemodell, forbilde, læremester ved å peke på hvilke oppgaver som skal gjennomføres og læres på hvilken måte, samtidig som han er kilde til inspirasjon og identifikasjon både i det å være en mester i det aktuelle faget, og i hans tilnærming til og forhold til det aktuelle faget. Den andre tilnærmingen til mesterlæren er desentrert; lærling- sentrert. Lærlingen er den som skal lære, lærlingen er den som skal gjøre, lærlingen er den som skal veiledes, undervises, rettleides og prøves. Ved denne tilnærmingen vil det naturlig rettes oppmerksomhet mot lærerressursene; hvordan mesteren best mulig kan lære fra seg, hvilke metoder som egner seg for å oppnå ønskelig resultat, på hvilke måter lærlingen best lærer. Alt for at lærlingen skal få lære mer, prøve mer, erfare mer og tilegne seg mer. I all form for læringskontekst, og i alle former av mesterlære, kommer lærlingen, og også mesteren, til læringssituasjonen med sin bakgrunn, sin erfaring, sitt ståsted og sitt perspektiv. Erfaringer og perspektiver som har betydning, både for den lærlingen er, men også for den han kommer til å bli. Erfaringer og perspektiver som har betydning for hva han har lært tidligere, men også for hva han kan lære nå, og senere. ”Derfor er det viktig å ta hensyn til studentenes historie og være oppmerksom på hvordan deres deltakelse i tidligere kontekster påvirker deltakelsen i den aktuelle konteksten.”, sier Nielsen (Kvale & Nielsen, 1999: 114). Historien spiller dermed inn på nåtiden, som så vil prege framtiden; det som læres i én sammenheng vil også spille inn på og

farge deltakelsen og læringen i andre sammenhenger. Alle erfaringene, all kunnskapen, all læringen en person har gjort spiller inn på alt han senere erfarer og lærer.

Dersom det er sant at vi alltid lærer, og dersom vi alltid lærer med og av hverandre; kan denne læringen måles? Er det mulig å forsikre seg om at det som skal læres faktisk blir lært? Kan en beregne å nå læringsmålene, eller ikke? Hvordan måles en slik type læring, en *total* læring som ikke bare omfatter hodet, men også resten av kroppen, en læring som er typisk for vår kristne opplæring, vår trosopplæring? Dette er en problemstilling universitetsprofessor Kåre S. Fuglseth tar opp (Lannem & Stifoss- Hansen, 2006: 110). Han sier at når kirken, gjennom reformen, vil formidle en *åpen* kirke, lave terskler, en kirke tilgjengelig for alle, må det naturlig nok også legges føringer for hvordan læringen måles. Dette er et viktig aspekt ved trosopplæringen og en spennende problemstilling, men noe jeg ikke vil legge mer vekt på her.

2.3. Lovsang

Hva er egentlig lovsang? Hvordan fungerer lovsang i praksis? Hvor finner lovsangen sted? Hvem lovsynger? Og, ikke minst, hvorfor lovsynge? Dette er spørsmål som alle belyser sider ved fenomenet lovsang; sider som kan gi svar på problemstillingen om hvilken kristendom ungdom lærer i lovsang. Før fenomenet kan utforskes, derimot, trengs en definisjon av fenomenet *lovsang*.

Lovsang; en definisjon

Alle som skriver om lovsang, og alle som driver med lovsang har sine definisjoner av hva lovsang egentlig er og innebærer. Lovsangslederne⁸ skriver om lovsang som tilbedelse; det handler om Gud, det er til Gud, for Gud. Derav drar jeg konklusjonen at lovsang *er* tilbedelse, men ikke all tilbedelse er direkte *lovsang*. Rustan Skaar har, som nevnt, i sin definisjon av fenomenet understreket lovsangens populærmusikalske uttrykk (2007: 11). For å få en nærmere definisjon vil jeg nyttiggjøre meg av ordene til prest og stipendiat, Tone Stangeland Kaufman (Hallesby Norheim, 2008: 235);

"Mens salmer, spesielt i en luthersk kontekst, gjerne har et læremessig sikte i tillegg til å være det limet som binder deler av gudstjenesten sammen, er lovsangens funksjon å legge til rette for et personlig møte med Gud. Man sier gjerne at vi skal "gå inn i tilbedelsen" (...)."

---

⁸ Se bl. a bøker av lovsangslederne Darlene Zschech, Matt Redman og Thomas Wilhelmsen.

Noe av det samme sier Ann Kathrin Wennerberg i sin hovedfagsoppgave i musikk (2002: 91); "Det er helt klart at musikkledelsen bevisst bruker musikkens mange muligheter for at mennesket skal få så mange anledninger til å oppdage Gud som mulig. (...) [Det] finnes en tro på at musikken kan bringe mennesket nærmere Gud (...)." Med deres sitater til grunn; lovsangen skal være et bindeledd, en bro mellom menigheten og dens Herre, mellom mennesket og Gud.

Lovsang som fenomen er omfattende, nyansert og differensiert. I det følgende hvor jeg søker å greie ut om fenomenet vil jeg derfor ta utgangspunkt i hva jeg mener er lovsangens viktigste aspekter, dens viktigste sider. Jeg vil derfor se nærmere på lovsangens musikk og tekst og lovsangens framførelse⁹.

1. Lovsangens musikk og lovsangens tekst

Der ungdom møtes i kristen regi, finnes lovsang. Der ungdom får medansvar for gudstjenester, foretrekkes lovsang. Hvorfor denne tiltrekningen til lovsang, hvorfor slik begeistring? Hva er det som gjør at ungdom føler så sterkt?

En del av svaret tror jeg finnes i sangenes helhetsuttrykk, i stemningen de formidler. Som Rustan Skaar sa; det er "pop - lovsang". Det er glad og positiv musikk, det er "feel- good"- musikk. Sangen som beskriver dette på en glimrende måte er "Happy day" av Tim Hughes¹⁰; sangen som innledet lovsangen på Impuls 2011. Sangen, musikken, teksten, stemningen; alt understreker den gode følelsen, den gode atmosfæren, det å "feel- good". Kulturskolerektor Tore Sognefest skriver at "Musikkens puls har innvirkning på hjerterytmene (...)", og videre at dette gjør at mange "simplen ikke klarer å forholde seg kroppslig rolig til pulsaksellerende musikk, fordi den oppsamlede energien må få sitt utløp." (2000: 40). Det er dermed snakk om en vekselvirkning: den rytmiske musikken gir lytteren en god følelse, som får utløp gjennom dans og bevegelse, som igjen gir gode følelser. Det ene virker inn på det andre, som igjen virker inn på det første.

Lovsanger er "feel- good", lovsanger er pop - lovsanger. Det er ikke dermed sagt at all lovsang er popmusikk i sjanger; lovsang kommer i alle former og alle musikkstiler.

---

⁹ Et annet viktig aspekt ved lovsangen er dens kontekst; stedet, rammene rundt lovsangen og dens framførelse. Dette har jeg sett nærmere på i observasjonene, som finnes under del IV.

¹⁰ Sangen finnes bl.a på hans cd; "Happy Day" fra 2009

Lovsang har likevel ofte et populærmusikalsk uttrykk, selv om de minner om og følger musikktrendene som finnes i hele musikkjangerens spekter. Musikkstilen vil derfor ikke høres spesielt annerledes ut for ungdom, og andre, enn musikken som ellers lyttes til. Lovsangen nyttiggjør seg av, og knytter an til, det kjente, det allment aksepterte. Rustan Skaar sier at "Verken tekster eller musikk skal gjøre det unødig vanskelig, fremmedartet eller motkulturelt for dagens mennesker å delta i tilbedelse." (2007: 13). Det er kanskje også derfor populærmusikk egner seg så godt som lovsangsmusikk.

1.1. Lovsang som popmusikk¹¹

Typisk for popmusikk er dens aksept av massen, dens evne til å fenge; dens enkle og lette preg gjør dem lette å like, lette å synge, og med dens ofte greie og forutsigbare akkordprogresjoner blir den også lett å spille. *Alle* kan klare å synge med, og *alle* kan klare å spille med. Lovsangsmusikken nyttiggjør seg dette og bruker det kjente, hva det moderne mennesket allerede har et forhold til, men ilegger det ny mening og ny betydning, ikke ulikt hva blant andre Luther gjorde ved å bruke verdslige sanger med ny, sakral tekst. Karin Kvalvaag skriver i sin hovedfagsoppgave i musikk at "En tekst med et kristent budskap kan for mange legitimere enhver musikalsk form." (2004: 96), noe det er mye sant i. Musikken i seg selv er ikke god eller dårlig, er ikke bærer av det verdslige eller det sakrale; det kan dermed rettferdiggjøres å bruke enhver sjanger musikk i det kristne arbeidet. Det handler om å gjøre terskelen inn i kirker og menighetshus, og til syvende og sist inn til Gud, så lav og overkommelig som mulig.

Som all populærmusikk spilles også lovsang på bandinstrumenter; trommer, bass, piano og gitar. De forskjellige instrumentene støtter hverandre, følger hverandre og fyller ut i musikkbildet; trommer og bass bygger opp under de andre instrumentene, mens piano og gitar leder an melodisk og i akkompagnement. Noen ganger er det også med akustiske instrumenter, som fiolin, fløyte og saksofon, som gir annerledes klangfarger og støtter opp under stemningen som skapes. Ved å veksle mellom elektriske og akustiske instrumenter kan følelsen ved sangen, og stemningen i salen, forandres. Sangen kan "løftes", eller gjøres mer intim og nær, alt etter hvilke instrumenter som spiller og hvordan det spilles. Som Steven fant i sin studie av lovsang i Storbritannia; musikken er der for teksten, musikken skal følge og bygge opp under

---

¹¹ Rustan Skaar har et eget kapittel i sin bok om popmusikk brukt i lovsang (2007: 112ff), og skriver bl.a. "Hvis vi vil nå mennesker i vår tid med evangeliet, må vi også bruke den musikken de liker." (2007: 112).

teksten (2002: 106- 107). Til eksempel har ofte tekster som handler om feiring og glede musikk som understreker dette ved høyt lydnivå, raske rytmer og mye instrumenter. Sanger som derimot er mer personlige, intime, som handler om Gudsrelasjonen og hengivelsen, har musikk som understreker og kommuniserer dette, oftest med lavere lydnivå, langsommere rytmer og kanskje bare gitar eller piano som instrumenter. Teksten vil dermed bestemme hvordan musikken skal være.

Selv om lovsangstekstene har et religiøst innhold, er også de en del av populærmusikken, populærkulturen. I popsanger generelt er det mye følelser, mye "meg og mitt"; slik er det også i lovsangstekstene. Som Stangeland Kaufman sier; lovsangene skal legge til rette for et møte med Gud, og dermed fokuserer tekstene naturlig på *meg*, på hva *jeg* føler, i møtet med Gud. Språket som brukes for å uttrykke dette er hverdagslig, det har som formål å være naturlig, direkte, nært, og det brukes derfor gjenkjennbare ord og uttrykk som den enkelte selv kan benytte. Det er ikke noe pompøst eller påtatt over lovsangstekstene, som støtter hva Rustan Skaar sa; tekst og musikk skal ikke gjøres fremmed eller utilgjengelig for dagens mennesker. Noen ganger blir likevel ord og fraser brukt i lovsangstekster vanskelige å synge. Jeg tenker da på hva best kan beskrives som "store ord": "Jesus, jeg elsker deg", "jeg vil gi deg alt" og "Du er alt for meg". En av Steven sine informanter sa at (2002: 124);

"You don't present the person you love with a doctrinal thesis on their nature and place in the universe; you just say "I love you". (...) Prayers read out of books or complicated six-verse hymns would be quite inappropriate."

Er det likevel mulig å stå inne for slike ord; "jeg elsker deg"? Er de mulig å mene, fullt og helt? Eller fører slike fraser til at en kommer til kort? Rustan Skaar skriver at "Lovsangen kan oppfattes som et *krav* om å være helhjertet, og da blir den lovisk." (2007: 89). Sagt på en annen måte; lovsangene kan heller enn å bli et sted å møte Gud, bli et sted der en opplever egne mangler, egen utilstrekkelighet. Rustan Skaar hevder da at det går an å "gjøre de store ordene om til en bønn, og overgi både sin tro og sin tvil til Herren når en synger." (2007: 90).

1.2. Kvalitet

For å hele tiden være relevant, for å holde følge med resten av populærkulturen, må lovsangen stadig fornye seg selv, stadig nyskape seg selv, stadig tenke nytt om seg

selv, og om hva og hvordan den vil formidle sitt budskap. Både musikkuttrykk og tekstlig uttrykk er i forandring; det som er populært i dag er ikke nødvendigvis det i morgen, som gjør at lovsangene raskt byttes ut med nye når en er gått lei. Rustan Skaar sier at "Det ligger i sakens natur at dersom lovsangsstilen er moderne og populær, så vil den også endre seg og variere i pakt med musikktrendene." (2007: 11). Som så mye annet i samfunnet har dermed også lovsangene en "bruk og kast"- funksjon; liten varighet over tid. Som all annen musikk har lovsangene som oppgave å gi "meg" noe, fylle "meg" med noe, og når den ikke lenger er ny og spennende går en videre til noe nytt, noe annet, noe uprøvd. *Jeg* må erfare noe, *jeg* må bli endret, *jeg* må bli berørt; dersom musikken ikke oppfyller disse kravene er den meningsløs og uten verdi. Sangene må henge med i utviklingen for ikke å bli utdatert, umoderne, uaktuelle. Lik språket som stadig utvikler seg må musikken, og dermed også lovsangene, stadig utvikle seg.

Forandring er bra, men ikke dersom det går på bekostning av noe annet. Den stadige utskiftningen av lovsanger gjør at det aldri finnes et entydig repertoar å ta av, ingen forutsigbarhet. Den stadige utskiftningen kan gå på kvaliteten løs, med platt tekst og banal melodikk, uten å gi noe å "tygge på". Lovsanger kan dermed ikke måle seg med salmer, som med sine tekstlige finesser og melodiske utbroderinger har overlevd i hundreår. Rustan Skaar sier at "Kvalitet ærer Gud og tiltrekker mennesker!" (2007: 46); god kvalitet gjør at det ikke er noe som forstyrrer, musikalsk og tekstlig sett, mellom mennesker og Gud. Det er derfor avgjørende for kvaliteten med teamøvelser og kvalitetssikring av sanger; gjennom øvelser blir en dyktigere på sitt instrument og på samspillet, og ved kvalitetssikring av sangene kan en sikre syngbarheten og det teologiske innholdet.

1.3. "Glad- kristendom"?

Forkynneren i Bibelen lærer at det er en tid for alt; en tid for å glede seg og en tid for å sørge. Lovsang representerer her gleden mer enn sorgen, noe som har blitt kritisert og gitt den stempel som "glad- kristendom". Den har blitt beskyldt for å redigere vekk det vonde og det vanskelige i livet, det som er med og gir et sant bilde av hva det vil si å være menneske, og den har blitt beskyldt for å være platt og polert, med et innhold bestående av glede, fred og jubel, og lite annet. Steven tar opp dette, og mener sneverheten i lovsangenes tematikk har sammenheng med *hva* som faktisk synges i lovsangene. Tekstene tenderer å portrettere den seirende Kongen, den oppstandne

Jesus, som råder over alt og alle, og som har vunnet over alt og alle; synden, sorgen og problemene inkludert. Steven sier at "Gone therefore is the ability to link with the pain and suffering of the created world, for in celebrating the victory of Jesus, as one song put it, "in His presence all our problems disappear"." (2002: 199). Dermed kan det være lettere å forstå hvorfor problemene og lidelsene ikke blir tematisert og behandlet i lovsangene; i lovsangen finnes jo ingen problemer eller lidelser! Oppfordringen Paulus gir i 1. Tess 5: 16 og 18, om å alltid være glade og takke Gud under alle forhold, kan dermed sies å ha blitt tatt bokstavelig i lovsangen; alltid være glad og alltid takke Gud.

1.4. Lovsangsspråk

Lik populærmusikk ellers er engelsk foretrukket også i lovsang. Lovsangsleder i Imi og i Impuls, Thomas Wilhelmsen, skriver om det å bruke engelske tekster (2009: 109); "De engelske sangene opplevdes rett og slett som mer livsnære. (...) når norskspråklig lovsang på mange måter ofte opplevdes klamt, irrelevant og språklig uforståelig." Wilhelmsen skriver videre om hvordan det å bruke norske tekster som lovsangsleder krevde mer av han enn det engelske tekster gjorde (2009: 110, 111);

"Det utfordret meg å synge sanger som krevde litt mer av meg – og som krevde morsmålet mitt, identiteten min, valget mitt. Det var liksom litt mer behagelig, overkommelig og distansert å synge engelske fraser. (...) Jeg følte at jeg gikk fra å synge oppbyggelig informasjon til noe jeg måtte velge om jeg stod inne for."

Impuls velger likevel, som en motpol til de fleste andre lovsangsskrivere i Norge, å lage og bruke norsk musikk, på norsk. På den nye cd-en, "Utbryter", spilt inn live på Impulskonferansene i 2011, er kun én av ti sanger på engelsk, og i tillegg til denne ble det på selve konferansen brukt kun to sanger til på engelsk. Skal lovsangen ta på alvor sitt ønske om å være tilgjengelig, forståelig, nær og relevant for dagens mennesker; være noe mer enn overfladiske formuleringer, bør den også være på et språk som uttrykker det ekte, det nære, det forståelige. Engelsk er kanskje, som Wilhelmsen sier, "musikkens litterære fellesspråk" (2009: 109), men morsmålet er likevel så mye mer enn det, så mye nærmere.

1.5. Lovsangens virkning

Stangeland Kaufman skriver om å la lovsangene "få sette seg i ryggmargen", og å la dem få "bli en del av vår pust" (Hallesby Norheim 2008: 236), noe jeg vil si handler om bruk og tilvenning. Ved lengre lovsangssekvenser, ved bruk av gjentatte repetisjoner, og ved lovsangenes meditative preg der det dveles ved enkeltfraser eller enkeltord, vil en, med Stangeland Kaufman sine ord, "(...) blir berørt av og revet med av lovsangen." (Hallesby Norheim 2008: 236). Lovsangenes budskap synges inn i ryggmargen, inn i hjertet på denne måten. Kvalvaag skriver at "Mange tar da heller i bruk korte, gjentakende tekster og mener disse legger bedre til rette for hengivelse fordi man ønsker å komme forbi betraktningen av ordene." (2004: 97). Slike lovsanger gjør dermed at det går an å synge med, med hjertet, uten å måtte sette sin lit til hodet for fortolkning og bearbeiding. En av Steven sine informanter sa noe av det samme (2002: 124); "(...) when you are worshipping in Spirit, you are no longer having to be thinking in your mind (...)." Lovsangene taler direkte til hjertet, og de forstås med hjertet.

Å bruke musikken, lovsangen, bevisst på denne måten kan være en velegnet metode å nå inn til menneskers indre på, inn der hjernen ikke kan forkludre og rasjonalisere. Inn der ord alene ikke når. Eller det kan være en måte å "koble ut" hjernen på, overkjøre den. Bruke fraser og sanger bevisst for å hjernevaske, manipulere. Lektor Kenneth R. Lie er av denne siste oppfatning, og skriver at "Psykologisk sett er det slik at man blir mer og mer følsom for forandring desto mer en frase er blitt gjentatt." (1996: 131). En som har undersøkt nærmere virkningen ved musikken er Sognefest. I hans bok "Musikkens makt" står det følgende (2000: 33);

"(...) musikk blir oppfattet gjennom den del av hjernen som blir stimulert av emosjon, sanser og følelser – uten først å bli underlagt hjernesentra som har med fornuft og intelligens å gjøre. (...) Med andre ord kan musikkens stimuli nå nervesystemet direkte."

Musikken kan dermed brukes til å styre, forme og lede, gjerne på bekostning av hjernen, av det rasjonelle. Hitlers Tyskland er et godt eksempel på det siste. Musikken har en egen evne til å påvirke, påvirke følelsene; kanskje derfor dens virkning får så gode resultater i så vel terapeutisk sammenheng som i reklame, film og tv.

Det finnes med andre ord en sammenheng mellom musikk, og våre sanser og følelser. Musikken har, som musikkterapeut Audun Myskja skriver, en egen evne til "å modifisere, påvirke og av og til forvandle sinnstilstander." (2003: 99), og peker da spesielt på hvordan musikken bidrar til å gi assosiasjoner; "Selv de målbare endringene

musikken kan fremkalle i kroppen, er vel så mye knyttet til den *mening* musikken har for oss, som til de rent fysiske fenomener.” (2003: 102). Musikken vekker minner; minner om en annen tid, en annen følelse, en annen situasjon. Musikkhøgskoleprofessor Even Ruud går så langt som å si at musikken utrunder den enkelte med et eget sted, en ”egen private verden”, et eget privat rom hvor ”man kan søke tilflukt” (2005:151). Spesielt ungdom synes å ha funnet sin private, avskjermede verden i musikken. For dem setter musikken ord på og uttrykker det de kanskje ikke finner ord for, eller har rom for å uttrykke, på annen måte. For dem finnes det tilhørighet og forståelse i musikken. Dean Borgman har forstått dette (1997: 187, 179); ”Young people may find more that speaks to their feelings and issues in music than they do at home, at school, or in church.”, og ”Music can say things that no other form of communication can.” Musikken snakker det språket ingen annen kan, det språket som når inn til en, inn til det innerste.

Gjennom historien har musikken blitt brukt som en støtte og en hjelper for teksten; i f. eks Oldkirken ble musikk benyttet sammen med bibeltekster og kjernestoff for å gjøre tekstene lettere å huske og trosopplæringen for barna enklere.¹² Hilde Svella siterer i sin hovedfagsoppgave Martin Luther, som mente at musikken var en Guds gave, fordi ”den levendegjorde evangeliet og hadde innvirkning på sjelen.” (2002: 105). Dette finnes igjen også i lovsangene; musikken gjør tekstene lettere å huske ved å markere, understreke og støtte teksten. Som Ruud sier; ”Gjennom bruk av ulike musikalske elementer kan vi utheve og fokusere de elementer i teksten vi ønsker å formidle. Resultatet blir gjerne at tekst huskes.” (1983: 91). Selv om det musiske er det første en legger merke til ved en sang, det som pirrer nysgjerrigheten og som først tiltrekker en, er det likevel teksten som bærer over tid når den første interessen har lagt seg. Det er teksten som setter seg i kroppen, i ryggmargen, i hjertet. Som Kvalvaag sier (2004: 96); ”Teksten taler på mange måter sterkere enn musikken.” Musikken forsterker dermed sangens, tekstens budskap, og gjør dem lettere å ta til seg.

2. Lovsangens framførelse

Lovsang er mer enn bare tekst og musikk; lovsang er framførelse, lovsang er innbydelse, lovsang er *live*. Det er her lovsangsteam og lovsangsleder har sin gjerning. Steven har beskrevet noen av teamet og –lederens oppgaver (2002: 98- 102) med ord som *synlighet* og *tilstedeværelse*, *spontanitet* og *improvisasjon*, og *kommunikasjon*.

---

¹² Se blant annet Karl Olav Sandnes sin bok ”Når jeg så skal ut i verden” (2009), kapittel 6.

Teamet skal engasjere, involvere, oppfordre og tydeliggjøre overfor menigheten ved selv å være synlig til stede. De skal kunne være spontane og fleksible slik at musikken føles ekte, genuin og levende, og de skal kommunisere på en slik måte at alle, både team og menighet, vet hva som vil skje. Steven sier også at når teamet synger inn mot salen, inn mot menigheten, gir de inntrykk av at Gud er tilstede, midt imellom dem. Menighet og team synger dermed mot hverandre, til Gud. Disse faktorene gjør at lovsangsteamet og – lederen, gjennom sin framtrede, vil oppleves oppriktig og troverdig, ekte og nær, som igjen vil gjøre budskapet i sangene oppriktig og troverdig. Sveta skriver nemlig at "(...) budskapets troverdighet avhenger om de selv tror på det de synger. (...) Det handler om "living the lyrics"." (2002: 91).

Lovsangsteamet leder menigheten, lovsangsteamet viser menigheten; Sognefest og Lie ville kanskje også sagt at lovsangsteamet styrer menigheten. Musikken kan, som nevnt, forme følelsene våre, styre tankene våre; det å repetere tekst, dvele ved enkeltfraser, kan forme tankesettet vårt, styre viljen vår. Med det kommer forståelsen av hvilket sterkt virkemiddel musikken virkelig er, og hvor stor makt den som styrer og leder musikken kan ha. Lovsangslederne kan, i prinsippet, styre menigheten dit de selv vil, få fram de reaksjonene de selv vil. En medstudent som spilte i lovsangsteam fortalte en gang at han visste hvilke reaksjoner som ville komme, hvilken respons han ville få fra menigheten om han spilte på den eller den måten. Han kunne være med og bygge opp under en stemning, dra forsamlingen med seg i en bestemt retning, ved å "trykke på de riktige knappene". Kan dette forsvares, bare fordi teamet vil hjelpe menigheten nærmere Gud?

2.1. Kroppslig uttrykk

Som Sognefest sa virker musikkens puls inn på menneskets egen puls, på hjerterytmen, og gjør at en vil bevege seg. I lovsang gir det seg utslag i løftede hender, kneling, dansing, vifting med flagg, løftede blikk osv¹³. En uttrykker seg slik en er fortrolig med å gjøre det, hva en føler frihet til og hva som faller en naturlig. Rustan Skaar sier at "(...) tilbedelse og lovprisning ikke bare er for munnen, men for hele kroppen.", og at "Kroppsspråk og symboler former det indre liv når det utføres i oppriktighet." (2007: 134, 135). Det indre vil med andre ord bli uttrykt gjennom det

---

¹³ For en beskrivelse av "riktig" holdning og "riktig" kroppsuttrykk i lovsangen anbefales denne filmsnutten på youtube; https://www.youtube.com/watch?v=3K4fveLQZZQ&feature=player_embedded , 1.8.11.

ytre, som igjen spiller inn på og former det indre. Det indre og det ytre påvirker hverandre gjensidig. Lovsangen, både den festglade lovsangen og den stemningsfulle, er dermed utmerkede kanaler for både å uttrykke følelser, men også tilegne seg følelser, noe spesielt ungdom er flinke til. Rustan Skaar sier at de er ”opplært i å leve ut det de bærer på av sinne og glede (...)”, og at de er ”mindre behersket, hemmet og sjenert” enn det generasjoner tidligere har vært (2007: 132). Ungdom viser verden hvordan de føler seg, og tilegner seg følelser ved å leve disse følelsene ut.

2.2. Lovsang og ”makt”¹⁴

Lovsang har fått en enerådende posisjon som musikkstil og musikk sjanger i kristent arbeid for og med ungdom. Tiden for å bruke sang- og salmebok er definitivt over. Det er lovsang som gjelder, det er lovsang som er populært. Hvorfor denne enorme tiltrekningen? Hvorfor slik enerådende status? Noe av svaret finnes ovenfor; lovsang er ”feel- good”, med et tidsriktig uttrykk både i musikk og språk. Den benytter seg av kjent, og kjær, melodikk og rytmer, av naturlige, dagligdagse og forståelige ord og fraser. Den gir rom for deltakelse på en helt annen måte enn det sanger og salmer gjør, den gir rom for å uttrykke følelser, innsiden, både ved stemme, men også med resten av kroppen. Den er rett og slett hva ungdom vil ha.

Spørsmålet som melder seg er om det er *musikken* eller *teksten* ungdommene vil ha? Impuls- konferansen har de siste årene brukt sangene ”Navnet Jesus” og ”Deg være ære”, til trampeklapp og jubel fra ungdommenes side. Sanger som riktignok har blitt rocket opp og re- arrangert av bandet, spilt på bandinstrumenter, men som likevel er skrevet lenge før noen av ungdommene ble til. Tekstlig sett er de ikke av de vanskeligst tilgjengelige, men det får meg likevel til å undres: er det musikken heller enn tekstene som trekker ungdommene til seg, som virker inn på dem? Er det musikken heller enn språket som har effekt? Kanskje er dette en annen side ved Stangeland Kaufman sitt uttrykk om å synge budskapet inn i kroppen; kanskje er det vel så mye musikken som de gjentagende ordene som får budskapet til å feste seg. Kanskje er det vel så mye i musikken som i teksten Gud oppleves sterkest, som Ward nevnte (2005: 198).

Likevel er det i teksten budskapet finnes. Teologien. Kristendommen. Som nevnt er det ikke store teologiske utlegg å finne i lovsangstekstene; ikke de store teologiske sannhetene, men heller basiskunnskaper. Lovsanger handler mye om Guds kjærlighet og

---

¹⁴ Jeg benytter her ordet ”makt” lik det Sognefest gjør i sin bok, hvor han knytter musikk og makt sammen.

Guds åpenhet ovenfor "meg", men ikke om mye mer enn det. Kristendommens basis er det som blir belyst; det å vende om, bli satt fri, av en kjærlig far som elsker. Steven kan dermed ha rett i å uttrykke sin skepsis overfor lovsanger som sorterer bort og skiller ut deler av menneskelivet, av følelsesspekteret, av erfaringene. Rustan Skaar tar til orde for en annen bekymringsverdig sak ved lovsangene, og formidler det ved uttrykket "vi synger det vi tror, og tror det vi synger." (2007: 80). Som en direkte følge, av å synge grunne, overfladiske sangtekster, vil troen til syvende og sist ikke være mer enn en grunn og overfladisk tro. Dette kommer jeg tilbake til i del V.

III Metode

Det finnes mange måter å studere og forske på et fenomen, både i dets naturlige tilholdssted, men også tatt ut av dette. I min sammenheng, når jeg ser på fenomenet lovsang, er det mest naturlig å ha nærstudier av selve fenomenet; gå direkte til kilden, til lovsangen. I det følgende vil jeg redegjøre for metodene jeg har brukt for innsamling av egen empiri.

Innen den kvalitative forskningen finnes det forskjellige metoder for å gjøre studier av et fenomen; de vanligste er observasjon, dokumentanalyser og intervjuer. Gjennom disse metodene, gjennom å se, erfare, analysere og spørre kommer en fenomenet nærmere; lærer noe om fenomenet i seg selv, heller enn å lese teorier andre har funnet. En går selv direkte til utgangspunktet, kilden. I min sammenheng, for å utdype andres funn og teorier om emnet lovsang, har jeg benyttet meg av flere metoder, flere innfallsvinkler: Jeg har observert lovsang blant ungdom i dens naturlige habitat, på ungdomsmøter i Dnk- menigheter og på Impuls- konferansen i Imi- kirken. Jeg har intervjuet fire ungdommer i aldersgruppen 14 til 17 år om deres tanker omkring og deres forhold til lovsang. Til sist har jeg undersøkt lovsangene selv, hva lovsangstekstene faktisk inneholder. Slik blir mine funn både supplement til og korrektiv av hva andre sier om fenomenet lovsang; mitt bidrag til forskningen omkring lovsang og læring. Jeg kan likevel ikke trekke noen slutninger som kan ha gyldighet utover mitt materiale, til det er min empiri for liten. Med basis i et materiale som har allmenngyldige trekk kan jeg likevel si noe om hvordan lovsang og læring blant ungdom

oppfattes av meg, hvordan praksis ser ut til å være. Jeg kan med andre ord trekke noen generelle slutninger basert på et lite, avgrenset materiale, basert på analyse og granskning av mitt materiale. En såkalt "*analytisk generalisering*", som sosiologprofessor Aksel Tjora sier; "(...) funn fra én studie kan brukes som indikasjon på hva som vil skje i en annen situasjon." (2010: 186).

I det følgende vil jeg kort redegjøre for de metodene jeg har valgt; intervju, observasjon og sanganalyse, deres fordeler og ulemper, for å tydeliggjøre hvorfor disse metodene egnet seg for innsamling av egen empiri til denne avhandlingen. Jeg vil starte med intervjuet, før jeg går videre til observasjon og til sist sanganalyse.

3.1. Intervjuet

Det finnes tre hovedtyper intervju; strukturerte, semistrukturerte og åpne intervju (Silverman 2006: 110). Det semistrukturerte intervju står i en mellomstilling mellom det strukturerte og det åpne intervjuet; mellom det strikte og det flytende, og har, som det strukturerte intervjuet, en plan, en intervjuguide å forholde seg til, men lar, som det åpne intervjuet, også innspill og uttalelser fra den intervjuede forme intervjuet. Dog ikke i like stor grad som det åpne intervjuet.

3.1.1. Fordeler og ulemper ved semistrukturerte intervju som metode

Intervju som metode egner seg godt der få enheter skal undersøkes og belyses, og der en vil se "verden sett fra informantens ståsted.", som Tjora sier (2010: 91). Intervju som metode har likevel blitt kritisert, blitt beskyldt for å være for sammenvevd med intervjueren, for farget av sammenhengen det finner sted i. Noe av denne kritikken er berettiget; alt fra kroppsspråk, tonefall, lys, romutførelse, utstyr m.m. kan spille inn på hvordan den intervjuede responderer og svarer på spørsmål. Intervjueren må være seg bevisst dette, bevisst de faktorene som kan være med og styre intervjuet i en bestemt retning, og gjøre sitt for å legge intervjuet best mulig til rette, for å få et mest mulig reelt og riktig intervju. Noe annet å være oppmerksom på er fenomenet, emnet, en tar opp i intervjuet. Er det et følsomt emne, noe personlig, nært, kan det styre utfallet av intervjuet. Ikke alle vil dele av sine innerste tanker og følelser i et intervju, som f. eks, i min sammenheng; opplevelser og personlige stunder sammen med Gud, i lovsangen.

Noen emner kan dermed være for personlig å snakke om; være noe det kanskje ikke engang finnes uttalte ord for.

Det finnes med andre ord ulemper og fordeler ved intervju- metoden. De umiddelbare ulempene ligger for det meste i intervjuets rammer; i intervjueren, i rommet, i emnet, men den intervjuede vil også være med og farge intervjuet, positivt og negativt, med den bakgrunnen han kommer til intervjuet med, og hva han velger å vektlegge eller ikke nevne i sine svar. I hvor stor grad et ekte og sant bilde av fenomenet da kommer fram kan være vanskelig å vite; Tjora skriver til og med om intervjuet som et "spill" eller "forestilling" (2010: 102), og dermed settes det spørsmålsteget ved påliteligheten av intervjuet som metode. Er funnene reelle og ekte, eller er de kommet fram gjennom påvirkning, manipulasjon eller tilbakeholding av informasjon, enten fra intervjueren selv eller fra den intervjuede? Intervju er dermed aldri nøytralt; det vil alltid være farget av personlige innslag, eller som Tjora sier; "alle mulige varianter av sosiale situasjoner formes av de involvertes deltakelse." (2010: 94).

I min sammenheng overskygget fordelene likevel ulempene. For å få et klarere bilde av ungdoms læring av lovsang, deres tanker om lovsang som læringsarena, måtte jeg gå til ungdommene og spørre selv. Litteraturen gav ikke stor hjelp; den gir oversikt over de teoretiske sidene ved lovsang og ved læring, men det praktiske, det erfarbare, det som skjer inni hodet til en ungdom under lovsang fant jeg ikke i noen bok. Det er det kun ungdommene selv som vet. Vi voksne kan tenke oss til eller trekke veksler til egne erfaringer, men det er kun ungdommene som vet helt sikkert. Intervjuet ble dermed en valid metode å benytte for å finne svar på min problemstilling.

3.1.2. Mine intervju

Som tidligere nevnt finnes det mye litteratur om fenomenet lovsang, men mindre om lovsang og ungdom, og ingenting om hva jeg søker etter; læring av kristendom gjennom lovsang. For å i det hele tatt kunne si noe om problemstillingen måtte jeg derfor finne egen empiri om emnet, og det er her mine intervjuer kommer inn, som tilfang til tidligere forskning og som supplement til den generelle teorien om fenomenet.

Da det empiriske tilfanget er en del av materialet for denne oppgaven, vil jeg her redegjøre kort for hvordan det praktiske rundt og ved intervjuene fant sted. Jeg har intervjuet fire ungdommer om deres forhold til og tanker omkring lovsang og læring. For å få et større mangfold og bredere grunnlag å basere meg på kunne jeg ha intervjuet

flere ungdommer, men tid og plass setter sine begrensninger. Jeg var også inne på tanken om å la konfirmanter skrive ned sine tanker omkring lovsang og læring, eller la dem svare på en spørreundersøkelse om emnet, men slo det fra meg, både pga tid og arbeidsmengde, men også fordi lovsang sjelden blir benyttet i konfirmantarbeid som selvstendig enhet.

Samtidig som det var naturlig å la ungdommene selv bli hørt var det viktig for meg å ha en forbindelse til litteraturen, til teorien og teologien omkring lovsangen. Lovsang står i en større sammenheng, teologisk sett; den er ikke løsrevet fra det kristendommen ellers inneholder av historie og dogmer, og, i denne avhandlingen, står lovsangen også i en læremessig sammenheng. Det er også en del av grunnen til at intervjudelen ikke har fått større plass enn den har, og det er også derfor jeg ikke har intervjuet flere. Intervjuene blir dermed, sammen med resten av min empiri, mitt bidrag til forskningen omkring fenomenet lovsang, og da spesifikt problemstillingen lovsang og læring.

3.1.3. Forberedelser

I forkant av intervjuene lagde jeg meg en intervjuguide til bruk under intervjuene. Jeg ville starte med å få kjennskap til de intervjuedes bakgrunn; hvilken type hjem de kom fra, hvor hyppig de var innom kristne aktiviteter og møter, hvilken erfaring de hadde med lovsang, og lignende. Videre ville jeg spørre dem mer lovsangrettede spørsmål, som blant annet hva de mente lovsang er, hvordan de selv brukte lovsang og om de lærte noe av den. Der det falt seg naturlig ville jeg også benytte meg av oppfølgingsspørsmål.

For å få et bredest mulig bilde av lovsang blant ungdom tenkte jeg godt igjennom hvem jeg skulle spørre om å intervju. Jeg ville gjerne prøve å få flest mulig kriterier dekket; kjønn, aldersspredning, forskjellig kristen innflytelse hjemmefra, og erfaring med lovsang, for å få et bilde som mest mulig stemte med virkeligheten. Jeg spurte alle personlig om å la seg intervju; forklarte hva det var jeg jobbet med og litt om hvordan prosessen ville bli, men ikke alle jeg spurte ville bli intervjuet. Dermed endte jeg til slutt opp med tre jenter og en gutt heller enn to av hver, og ungdommer med forholdsvis lik bakgrunn fra hjemmene heller enn et mer nyansert spekter. I og med mine spørsmål og min forskning baserer seg på et forhold til og en kjennskap til lovsang ble mine

ungdommer likevel et godt utvalg til gjennomføringen av intervjuene. De beskrives nærmere senere.

3.1.4. Gjennomføring

I utgangspunktet var planen å gjennomføre alle intervjuene i etterkant av ungdomsmøter jeg og den intervjuede deltok på, slik at jeg kunne bruke møtet som bakgrunn. Ved to av intervjuene gikk likevel ikke dette; de ble derfor gjort i forbindelse med en ungdomskor- øvelse. Alle intervjuene ble gjennomført på lukkede, ikke låste, rom, skjermet fra andre i nærheten, og jeg benyttet meg av både intervjuguide og diktafon. De intervjuede var blitt informert om at intervjuene ville bli tatt opp på bånd og sitater brukt i denne oppgaven.

Etter intervjuene har jeg transkribert intervjuene. Fyllord som "mmm" og "eh" er tatt med; dette for å gjøre transkriberingen så lik det muntlige som mulig. Intervjuene er likevel transkribert til bokmål; både for å gjøre dem lettere å lese, og for å gjøre intervjuene mer anonyme. I anonymiseringsprosessen er navn på steder og aktiviteter utelatt, alder på de intervjuede er ikke tatt med, og de intervjuede har fått fiktive navn; Ole, Lene, Tone og Anne.

3.1.5. Presentasjon av de intervjuede

For å bevare anonymiteten blant mine intervjuede velger jeg å presentere alle fire under ett.

Mine intervjuede er ungdommer i alderen 14 til 17 år som kommer fra den samme kommunen på vestlandet. De kjenner hverandre og omgås hverandre jevnlig. De uttaler alle at de kommer fra kristne hjem, og regner seg selv som bekjennende kristne. I og med at det er ungdomsskole og videregående skoler i nærmiljøet bor alle fremdeles hjemme. Samtlige går jevnlig på kristne møter og arrangement, både i Dnk og i andre kristne trossamfunn; alt fra tradisjonelle bedehusmiljøer til mer karismatiske pinsemenigheter. De har også venner innen og på tvers av ulike konfesjonsskiller. Det virker på dem ikke å være problematisk å delta i forskjellige menigheter med forskjellig teologisk profil; de forskjellige menighetene i mellom virker heller ikke å vektlegge sine ulikheter.

Gjennom deltakelse i ulike menigheter har mine intervjuede gjort seg erfaringer med det spirituelle, det karismatiske, i møtesammenheng; alt fra stille sang til løftede

hender og dansing, og tungetale, helbredelser og profetiske budskap. Spesielt spirituelle og karismatiske sider ved kristendommen og troen vekker deres nysgjerrighet; etter Impuls i 2011 er f. eks helbredelser blitt et hett tema. Alle fire har, i tillegg til å ha deltatt på minst to Impuls- konferanser, deltatt på leirer og festivaler i regi av kristne organisasjoner. Foruten å være aktive deltakere selv er de også aktive som frivillige i kristent barne- og ungdomsarbeid, både i menighetssammenheng og i barne- og ungdomsorganisasjoner; på leir, i søndagsskole, i konfirmantarbeid, og i styrer og utvalg.

3.2. Observasjon

Jeg hadde et ønske med min empiri å se lovsang der den hører til, der den naturlig kommer til sin rett. Det er da observasjoner som metode kommer inn. Tjora sier at forskeren i observasjonene ”studerer det folk gjør, mens man i intervjuer studerer det folk sier (at de gjør). (2010: 38- 39). I intervjuet kan en støte på at den intervjuede mangler ord for eller ikke har tenkt igjennom fenomenet; ved observasjoner går en rett til kilden og ser selv hvordan mennesker forholder seg til fenomenet, hvordan de opptrer, hvordan de handler.

3.2.1. Fordeler og ulemper ved observasjon som metode

Den største fordelen ved observasjoner ligger i mengden data som blir tilgjengelig; data det ville tatt lang tid å både samle og lese seg til på andre måter, dersom data i det hele finnes. Observasjoner er dermed tidsbesparende; de gir direkte innblikk i situasjonen uten å måtte gå via andre kilder. De er tidsbesparende også på den måten at en slipper å trekke personer ut av situasjonen for å undersøke hva som skjer og hva de tenker om det som skjer, som intervjuet gjør. I stedet kan en observere personenes forhold til fenomenet.

Det finnes likevel noen ulemper ved observasjon; det som kan gi størst utfordringer er hvilken rolle en som observatør skal inneha. Hvor delaktig skal en selv som forsker være i det som skjer, i fenomenet det forskes på? Skal observatøren skille mellom seg selv og forskningen ved å stille seg utenfor, se fenomenet kun utenfra, eller skal han gå opp i fenomenet ved selv delta, på linje med alle andre, ved å være en del av egne observasjoner? Føle situasjonen og fenomenet på egen kropp. Ved å være til stede blir en uansett delaktig, også følelsesmessig sett. Tjora sier; det er umulig ”å ikke bli engasjert av lykkelige eller tragiske hendelser.” (2010: 51), i observasjonene, hvorpå jeg

vil hevde det vil være vanskelig, ja, kanskje umulig, å ikke bli engasjert og berørt av stemningen, følelsen, handlingen selv der det ikke skjer noe spesielt lykkelig eller tragisk. Det vil derfor være "vanskelig å rendyrke en distansert rolle (...)." (2010: 52), som Tjora sier.

For å få fullt utbytte av observasjonene er det en fordel å ha bakgrunnskunnskaper i forkant om fenomenet en skal observere. Uten slik kunnskap vil det en observerer ha liten eller ingen mening, og en vil ikke i tilstrekkelig grad vite hva en skal se etter og hvorfor. Forkunnskapene er likevel ikke bare en hjelp; forkunnskapene gir en plattform å bygge observasjonene på, men kan samtidig være med og farge og forme observasjonene og hvilke funn en som forsker får derfra. Det er derfor grunnleggende og nødvendig å tenke over ens egen rolle som observatør og hvilken kunnskap en går til observasjonene med som forsker før observasjonene finner sted, ikke minst for å vite hvordan dette eventuelt vil slå ut i hvilke funn som gjøres og vektlegges, og påliteligheten av disse. Påliteligheten kan også bli svekket av at de observerte gjennom observasjonen blir mer bevisst egen fremtoning, egen rolle. Tjora kaller dette fenomenet *forskningseffekt*; "dem man observerer handler annerledes når de blir observert enn det de ville gjort ellers." (2010: 73).

Som med intervjuet er det dermed faktorer som spiller inn og kan være avgjørende for funnenes pålitelighet ved observasjon. Observatørens forkunnskaper og holdninger ovenfor fenomenet vil prege hva han vektlegger, hans rolle som mer eller mindre deltakende vil farge hans observasjoner, og hans tilstedeværelse vil kunne forme hvordan de han observerer fører seg og handler. Feltnotater, enten ved skrift, lyd og/eller bilde, kan også spille inn på hvilke observasjoner han får; hvilket bilde de observerte gir av seg selv og av fenomenet. Likevel vil jeg si at fordelene oversteg ulempene i min sammenheng; ved observasjonene fikk jeg et klarere og mer nyansert bilde av hva ungdom lærer i lovsangen; et klarere og mer nyansert bilde enn hva ungdommene selv kunne uttrykt med ord, i den grad de har ord, eller hva jeg ville kunne funnet i litteraturen. Observasjonene gav meg et fyldigere og mer komplett bilde av lovsangen.

3.2.2. Forberedelser

I forkant av observasjonene valgte jeg meg ut hvilke menigheter og hvilke møter jeg ville observere, og forhold ved lovsangen jeg spesielt ville se etter. Jeg valgte å

benytte meg av notater heller enn lyd- og bildeopptak for på den måten å bedre kunne blande meg med resten av forsamlingen. Jeg valgte også å ikke informere menighetene på forhånd om at jeg skulle observere, både for effektivitetens skyld, og for å gjøre den nevnte forskningseffekten minst mulig. Her kommer da den etiske problemstillingen i forhold til skjult observasjon inn; de observerte hadde ikke mulighet til å gi sitt samtykke til eller unndra seg observasjon. I og med det ville vært umulig å innhente samtykke fra alle involverte, og siden funnene mine baserer seg på ungdommer som gruppe heller enn enkeltpersoner og jeg i tillegg anonymiserer steder og tider som kan identifisere observasjonene, har jeg ikke problemer med hvordan observasjonene mine ble til.

3.2.3. Gjennomføring

Min første observasjon fant sted på et ungdomsmøte i en menighet i Dnk en fredagskveld høsten 2010. Menigheten ligger på vestlandet, i et prosti som har blitt tildelt midler i trosopplæringsreformens gjennomføringsfase. Arbeidet er i gang med å lage en trosopplæringsplan for barn og unge, og ungdomsmøtet, som det jeg var på, er en del av deres kontinuerlige tilbud.

Målgruppen for møtet var ungdommer fra 13 år og oppover; hovedvekten av frammøtte var mellom 15 og 16 år. Jeg satte meg bak for å ha bedre oversikt over rommet, over ungdommene og over scenen, og jeg valgte å ha en rolle som observerende deltaker; observere først, for så å bli mer med etter hvert. Jeg benyttet ikke feltnotater under denne observasjonen, men skrev ned i etterkant hva jeg hadde sett.

Den andre observasjonen hadde jeg tenkt skulle finne sted på et ungdomsmøte i en pinsemenighet, for å også se etter likheter og ulikheter ved Dnk og pinsemenigheter. Jeg hadde klart for meg at ungdom ikke virker å bry seg med konfesjonsskiller, og at menigheter, spesielt som driver målrettet mot yngre generasjoner, understreker det kristne har felles heller enn å uttrykke det som skiller. Jeg ville derfor se om jeg kunne finne dette i praksis, gjennom å sammenligne menighetene, og lovsangen, men tilfeldigvis var ungdomsmøtet jeg ville observere avlyst. Jeg valgte i stedet å observere et ungdomsmøte i en annen Dnk- menighet. Denne menigheten ligger i en by på vestlandet, og det finnes flere kirker og menigheter i nærheten. For å nyttiggjøre seg dette er

menigheten jeg besøkte en pådriver innen økumenisk arbeid, spesielt blant unge, der felles møter og felles happenings ofte er på programmet.

Møtet jeg besøkte fant sted en lørdag våren 2011, og målgruppen var ungdommer i videregående- alder og oppover; de fleste frammøtte syntes å være mellom 17 og 18 år. Jeg satte meg bak også denne gangen, og da jeg hadde med meg skrivesaker kunne jeg fra min posisjon notere uten at ungdommene i salen oppdaget det. Jeg inntok rollen som observerende deltaker; observerte og noterte først før jeg selv deltok.

De siste observasjonene fant sted på Impuls i Imi- kirken våren 2011, med hovedvekt på fredagskvelden. Imi- kirken er en profilmemenighet innen Dnk, med utspring fra Normisjon. Menigheten holder til i store lokaler i Stavanger, og er preget av høy aktivitet og mange tilbud til barn, unge, unge voksne og eldre. Selv om menigheten hører til under Dnk har den flere trekk som finnes igjen i mer karismatiske menigheter; deres vekt på nådegaver, profetier og helbredelser er eksempler på dette. Impuls- konferansen er tilknyttet menigheten og arrangeres i Stavanger hvert år medio januar- februar. Konferansen ble arrangert første gang i år 2000¹⁵, og har de senere årene blitt spredd til Trondheim, Bergen, Kristiansand, Tromsø og Oslo.

Impuls er noe mange ungdommer ser fram til , og da fredagen og starten på Impuls opprant var det lange køer for å bli sluppet inn i møtelokalet. Jeg ble sittende i midten av salen, mellom alle ungdommene, og tok notater her som på forrige observasjon. I og med alle menneskene og alt som foregikk på scenen ble mine noteringer skjult for de fleste i salen. Selv om jeg inntok en rolle som observerende deltaker, var det, som Tjora sa, vanskelig å ikke bli dratt med i det jeg observerte. Stemningen, menneskene og det som skjedde gjorde at jeg selv ville være med og delta, med ungdommene, heller enn å bare observere.

3.3. Lovsangsanalyse

For å gå problemstillingen i møte fra andre siden, hva *lovsangene* faktisk sier, har jeg også benyttet meg av lovsangsanalyser for å finne svar. Der ungdommenes tanker og meninger kan variere og forandres, der forholdet til og bruken av lovsang kan variere og forandres, der ligger lovsangstekstene fast. De er de samme uavhengig av hva ungdom tenker om dem, uavhengig av hvilke kroppslige uttrykk som kommer til syne når de

---

¹⁵ Den første konferansen het "Millennium"; Impuls var navnet fra 2001.

benyttes. De er like, uavhengig av tid og av sted. Det ble derfor naturlig for min del å også få med hva lovsangene selv sier.

3.3.1. Fordeler og ulemper ved sanganalyse som metode

Selv om lovsangstekstene er konstante, vil det likevel ikke si at tekstene er nøytrale. Dikteren, tekstforfatteren, nytter sin subjektivitet; sine følelser, erfaringer og erkjennelser, og uttrykker det gjennom strofer og vers. I lovsangstekster betyr det at tekstforfatterens egne tanker, opplevelser og oppdagelser med og om Gud, og om kristendom og tro kommer til syne.¹⁶ De sangene som taler sterkest, de som berører en mest, er de sangene som inneholder eller portretterer hva en selv har opplevd, hva en selv føler og erkjenner. Der en kan kjenne igjen egen livserfaring har en lettere for å også ta til seg budskapet, bli berørt.

Tekstene sier mye, men likevel ikke alt. Førsteamanuensis i norsk, Eiliv Vinje, sier at tekster alltid er "opne for meddikting og fantasi og inneheld alltid "tomrom" som lesaren må fylla ut." (1993: 43). Med sine virkemidler, med sine bilder, med ordene som blir brukt – og ikke brukt – sier tekstene noe, men ikke alt. Gir et budskap, en mening, men låser ikke teksten til kun dette budskapet, denne meningen. Dette er tekstenes fordel og samtidig deres ulempe. Ved å ikke lukke teksten for andre tolkninger, andre budskap, vil teksten kunne være tilgjengelig for et større antall mennesker. Være lettere for flere å ta imot. Det kan også føre til at alt kan "leses" inn i teksten, at det finnes begrunnelse og støtte for ethvert budskap og enhver mening. I lovsangssammenheng kan dette føre til at sangene blir så allmenngyldige at de like gjerne kunne vært popsanger, kjærlighetssanger, som det Steven syntes de minnet om, eller at de inneholder så lite dogmatikk at de kan brukes i alle former for kristne trossamfunn, noe jeg mistenkte og ville undersøke ved mine observasjoner. At sangene er så personlige, subjektive, at de taler så sterkt til følelsene kan være deres største fordel, eller deres største ulempe, alt etter hvilket syn en har, alt etter hvilken kristendom en forfekter.

3.3.2. Min analyse

Det finnes et vell av lovsanger, en mengde tekster å analysere som alle kan gi sitt svar til problemstillingen min. Jeg valgte derfor å ta utgangspunkt i sanger ungdommene

---

¹⁶ Et godt eksempel her er sangen "The heart of worship" av Matt Redman, som beskriver hvordan menigheten Soul Survivor i Storbritannia, og Redman selv, forandret synet på og praksisen med lovsang i sin menighet.

synger og hører på, på møter og på ipoder, for å komme nærmere deres virkelighet. Jeg spurte ungdommene eksplisitt under intervjuene etter sanger de likte spesielt godt, tekster de hadde bitt seg merke i. Tilfeldigvis, eller heller naturligvis, var sangene som ble nevnt representanter for de artistene og bandene som for meg synes å benyttes mest i kristne ungdomsmiljøer i Norge i dag, nemlig Hillsong, Impuls og Rudi Myntevik. Min sanganalyse er derfor sanger skrevet av disse artistene. I analysen har jeg gjort som Vinje snakket om, benyttet egen kunnskap, egne assosiasjoner for å fylle ut hullene og tomrommene i teksten. Med dette kan jeg bedre forstå hva tanken bak teksten kan være, hva budskapet er, satt i forbindelse med kristendommens budskap. I og med at jeg har levd lenger og har studert og lært mer enn det ungdommene har, har jeg også en annen forutsetning for å forstå tekstene, forstå meningen med tekstene. Selv om jeg søker å finne hva lovsangene lærer ungdommene, kan jeg ikke unngå å selv møte lovsangene med egen erfaring og kunnskap. Det trenger ikke nødvendigvis være negativt; med min bakgrunn kan det være lettere for meg å kjenne igjen bildene, assosiasjonene til Bibelen enn det er for en ungdom, noe som gjør at jeg enklere kan lokalisere hva ungdom kan få med seg og ikke.

IV Presentasjon av empiri

Det følgende er en presentasjon av min empiri; mine observasjoner, sanganalyser og intervjuer.

4.1. Observasjoner av møter

Før jeg legger ut hvilke funn jeg gjorde i observasjonene må jeg si noe om konteksten, rammene rundt lovsangen jeg observerte. Da observasjonene gjort på Impuls utgjør størstedelen av materialet, og da ungdomsmøtene jeg observerte er forholdsvis lik Impuls i form, om enn i litt mindre skala, vil jeg ta utgangspunkt i Impuls-observasjonene. De andre observasjonene kommer inn som supplement til slutt. Selv om metoden er observasjon vil jeg ikke bare beskrive hva jeg har observert, men også drøfte noen av disse observasjonene undervegs.

4.1.1. Kontekst

Under Impuls er hele Imi-kirken i bruk, til møter, seminarer, kafeer og konserter, men under hovedmøtene, kalt "Celebrations", benyttes hovedsalen med galleri. Tema for årets Impuls var "Han elsker henne", som skulle uttrykke bildet av Jesus, "han" som elsker sin brud, kirken; "henne", og det meste som gjøres under Impuls bærer preg av og støtter opp under det gjeldende temaet. Fredagsmøtet jeg observerte nærmest startet rett etter kl 2000, og varte til kl 2300, og inneholdt, foruten andakt og lovsang, informasjon om helgen, sketsjer, frelsesinnbydelse, bønn og forbønn. Lovsangen var fordelt i to avdelinger; en i starten, på ca 45 min, for å sette stemning og introdusere tema for helgen, og en etter andakten, på ca 1 time, i forbindelse med frelsesinnbydelse og bønn. Da jeg spurte Impuls- ledelsen i etterkant av Impuls om hvor fastlagt hensikten, retningen for møtene deres er på forhånd, fikk jeg som svar av Thomas Wilhelmsen, en av lederne i Impuls sitt lovsangsteam, at hovedtrekkene, retningen over hvor de vil og hva de vil oppnå med møtet, er stort sett forberedt. Det er likevel frihet og tillit møteleder, lovsangsteamleder og forkynner i mellom om å forandre og justere underveis dersom det føles nødvendig. Møteleder, sa Wilhelmsen, var likevel den som hadde siste ord. Wilhelmsen sa i tillegg at det sjelden var et møte der det ikke skjedde noe spontant i lovsangen, noe vi fikk oppleve under årets Impuls der Wilhelmsen ble taklet og lagt i bakken av en av de andre i teamet.

En Impulshelg samler mellom 2- 3000 ungdommer, foruten hundrevis av frivillige medarbeidere. Målgruppen for Impuls er ungdom mellom 13 og 18 år; det virket likevel i år som de fleste var mellom 15 og 17- 18 år. Deltakerne kommer fra store deler av sør- Norge, noen også fra lenger nord, og det er en forholdsvis jevn fordeling av jenter og gutter. For å få plass til alle under møtene er stolene i hovedsalen tatt ut; store deler av helgen tilbringes dermed sittende på gulvet. Galleriet, som er plassert helt bak i lokalet, er tilgjengelig for de som ønsker å sitte på stol, men det koster ekstra. Vil en være en del av mengden, føle stemningen på kroppen, er heller gulvet det rette stedet å være, og det går sport i å sikre seg de beste plassene på gulvet. Plassene som går først er de rett foran scenen, lengst framme i hovedsalen, og hele scenen blir utnyttet når sangerne og musikerne er på; de sprer seg utover som gjør dem lettere å se fra salen. Samtidig som teamet spilte og sang vistes sangtekstene på store lerret som hang fra taket på begge sider av scenen, og bak tekstene vistes teamet som ble filmet simultant. Bak lovsangsteamet var det plassert et tredje lerret hvor ord og fraser i tekstene ble

understreket visuelt ved små ord- og symbolsnutter. Da det meste av taklyset var slukket under lovsangen ble lyskastere og spotter brukt aktivt; for å fremheve enkeltpersoner i teamet, og sveivende over salen og forsamlingen.

4.1.2. Lovsangsteamet

Lovsangsteamet på Impuls var stort; i tillegg til bass, trommer, piano og saksofon var det med hele fem gitarister, to elgitarister og tre akustiske, og tre av disse sang samtidig som de spilte. I teamet var fem jenter med, som sangere, og flere av dem hadde egne sangsoloer når de ikke koret for de andre sangerne. Imidlertid var det guttene som styrte teamet, styrte lovsangen, både ved å være musikerne, være i flertall, ved å være teamledere og ved å legge sangene til et leie som passer bedre for gutter enn jenter å synge i. Dette underbygger kritikken om at lovsangsmusikk har ujevn kjønnsfordeling, at kjønne ikke er likt representert; et tema Stangeland Kaufman tar opp i en av sine artikler (2008: 7). Lovsangsteam har også blitt kritisert for å fremstille pen, norsk ungdom, noe teamet på Impuls også kan sies å gjøre. Én av gitaristene hadde asiatiske utseende, resten var hvite, og flertallet kom fra Rogaland. Deres utseende; moteriktig kledd i pene klær, gav, sammen med det faktum at de fikk stå oppe på scenen, et inntrykk av at de alle var dyktige, suksessfulle og fremgangsrike unge mennesker. Spørsmålet er om de, som representanter for aldersgruppen "unge voksne", dermed gir et sant bilde av hva det vil si å være menneske, være kristen, eller om de heller støtter opp under hva som er blitt kalt "glad- kristendom".

Som lovsangsteam har teammedlemmene oppgaven å hjelpe menigheten å lovsynge, både ved å spille slik at menigheten kan delta, og ved å vise selv, modellere, hvordan lovsynge. Teamet på Impuls gjorde også dette. Lydnivået i lovsangen var så høyt at hvem som helst frimodig kunne synge med, uten frykt for at noen ville kunne høre. Kraften i sangen fra salen kom likevel fram der teamet la av; spesielt på de kjente sangene ble dette tydelig. Teammedlemmene, spesielt saksofonisten og sangerne, gav også oppfordringer til salen om å være med, i hopp og dans, og i klapping, og det skulle ikke mye til før "alle" var med og klappet, hoppet og danset. Noen ganger var til og med forsamlingen i forkant; det er dermed blitt forventet, tillært, det synes dermed som det er blitt normalt å hoppe på de raske forspillene, løfte hender på refrengene, synge ut når instrumentene legger av. Gjennom å delta har ungdommene lært "reglene", og dermed blitt legitime deltakere av fellesskapet, av Impuls.

4.1.3. Lovsangene

Siden det skulle gjøres opptak til ny cd under Impuls i år ble det naturlig en del nye sanger å lære. Av elleve sanger på fredags- celebrationen var fem nye, og av de ti sangene på den nye cd-en er åtte nye, i tillegg til at sangen "Over alt og alle", av Rudi Myntevik, har fått ny musikalsk innpakning. Jeg lurte på om det finnes noen kvalitetssikring av sangene som brukes i Impuls, som gis ut på cd og som derfra brukes i menigheter over hele landet. Er det i det hele tatt noe Impuls tenker over og tar hensyn til? Jeg spurte i etterkant lovsangsleder Thomas Wilhelmsen om dette, som svarte at han selv, med bachelor i teologi, alltid sjekket over sangene som ble skrevet. Før sangene får plass på en cd blir sangene også godkjent på vegne av Impuls og Imi av noen personer med teologisk myndighet. Han sa videre at sangene til Impuls skrives og velges med utgangspunkt i de temaer Impuls ønsker å ta opp. I år ble temaet "Han elsker henne" understreket ved tekster som "Han elsker oss himmelhøyt", "Vår Far i himmelen / du lar oss komme inn", "Jeg er invitert / håp er kommet ned", "Jeg tror at du har kommet nær / jeg tror at du vil være med meg her" og "Så dyp en kjærlighet / en fars hengivenhet".

I kristne sammenhenger finnes det som regel flere jenter enn gutter representert. Under Impuls er kjønnsfordelingen forholdsvis lik; forskjellen vises heller i grad av deltakelse. Jenter synger mer enn gutter. Jenter synger mer ut enn gutter. Jenter bruker mer kroppsuttrykk enn gutter. Selv om forsamlingen, deriblant både gutter og jenter, var med på oppfordringene om å hoppe og klappe, var det likevel jentene som var mest delaktige. Det som derimot var interessant å legge merke til under celebrationene var at de eldste ungdommene virket å ha mer toleranse for nye sanger enn det de yngre ungdommene hadde. På de kjente sangene var deltakelsen lik, men når det kom nye sanger mistet de yngre konsentrasjonen, satte seg ned eller gikk ut. Sannsynligvis kan ikke dette føres tilbake til en større konsentrasjonsevne hos de eldste, at de er mer åpne for å prøve nye ting og at de fant sangene mer interessante enn det de yngre gjorde. Gjennom å ha deltatt på noen Impuls- konferanser har de eldre heller gått veien fra å være perifer til å bli legitime deltakere, som det Kvale og Nielsen snakker om (1999: 19); de har forstått "kodene" og handler nå deretter. Jeg observerte nettopp dette om enkelt-deltakere; noen ble mer og mer delaktige jo lenger vi kom ut i møtet, og jo lenger vi kom ut i helgen. Noen som ikke var med og hoppet og sang fra starten av, sang og løftet hender som den naturligste sak i verden da vi kom mot slutten. Grunnen kan ikke i

sin helhet krediteres "Deg være ære" som avslutningssang, men heller at de har lært av "mesterne" og mestret til slutt selv.

Som tidligere nevnt beskriver Rustan Skaar lovsang som "feel- good"- musikk. På Impuls var det ikke bare lovsangen; hele konferansen kan sies å være "feel- good". Gjennom tale og sang, og, selvsagt, gjennom dans og jubel ble temaet for konferansen understreket, med påfølgende feststemning og glede. Essensen i både sangene og talen var Gud som elsker og tar imot med åpne armer, med fokus på Gud som definisjonen på kjærlighet, Gud som *er* kjærlighet, han som elsker henne. Under frelsesinnbydelsen ble den enkelte invitert til å ta imot denne kjærligheten, og lovsangene som ble spilt i forbindelse med dette understreket gleden og takknemligheten av dem som hadde fått del i denne kjærligheten.

4.1.4. Sammenligning av observasjoner

Selv om ungdomsmøtene jeg observerte i forkant av Impuls og Impuls- møtene er lik i form, er stemningen under og følelsen som sitter igjen etterpå veldig ulik. Setter jeg observasjonene opp mot hverandre er det første som springer meg i møte *kvalitet*. Kvaliteten på Impuls er en helt annen enn på ungdomsmøtene, og da spesielt musikken, lovsangen. På ungdomsmøtene tenkte jeg, som musiker selv, gjerne mer over hvordan det spiltes, og ikke burde spilles, enn over hva som faktisk ble spilt og formidlet. Spesielt ble dette tydelig gjennom lovsangsteamenes ledelse; enkle ting som forspill og tydelig akkompagnement ville hevet kvaliteten på ungdomsmøtene betraktelig. Det musikalske, kvaliteten, ledelsen, eller heller mangel på sådan, fikk dermed min oppmerksomhet, noe den ikke gjorde under Impuls. Der visste jeg musikerne kunne spille, der visste jeg de ville være enkle å følge; der visste jeg kvaliteten var bra.

Lovsang forutsetter deltakelse, forutsetter samhandling team og menighet. Under Impuls skjedde dette gjennom teamets oppfordringer til å synge, klappe og danse, og forsamlingens respons på disse oppfordringene. På ungdomsmøtene skjedde det i tillegg som verbal kommunikasjon mellom team og forsamling; små kommentarer, mellom musikerne på scenen og ungdommene i salen ,som hadde lite å gjøre med hva som egentlig fant sted. Samt applaus; både på Impuls og ungdomsmøtene ble det applaudert, både etter sanger, og etter andakt. For meg er dette et merkelig fenomen; det er ikke

teamet eller taleren som skal ha applaus, men heller han det synges og vitnes om. Det virker likevel ikke som det er problematisk å applaudere for ungdom, vokst opp som de er med framførelser og oppvisninger på skolen, og programmer som "Idol" og jakt på ulike talenter på tv. Det jeg finner rart er kanskje for dem heller normen.

Hva jeg fant om perifere og legitime deltakere under Impuls kan mye sies å gjelde for observasjonene gjort under ungdomsmøtene også. De eldre, og lederne, deltok i mye større grad enn hva de yngre gjorde, og de som tydelig ikke var vant med å gå der. De eldre brukte i mye større grad kroppsuttrykk i tillegg til sang i lovsangen, mens de yngre ble utålmodige, satte seg ned, gikk ut. De eldre er i større grad blitt innlemmet i lovsangens praksisfellesskap, hvorpå de yngre fortsatt ikke er fullverdige medlemmer. Dette ble enda tydeligere for meg etter et av ungdomsmøtene jeg observerte, hvor jeg i etterkant av møtet spurte noen konfirmanter om de likte lovsangen. Svaret kom kjapt og kontant; "nei!".

4.2. Lovsangsanalyse

Lovsangene gir et tydelig bilde, musikalsk og tekstlig, av teologi og av kristendom. Her følger en nærmere beskrivelse av de tre sangene som ble nevnt under intervjuene.¹⁷

4.2.1. "Så dyp en kjærlighet"

Sangen er skrevet av Thomas Wilhelmsen og finnes på ep- en "For alltid trofast" fra 2007. Den har to vers, ett refreng og en bridge. Versene har to trykktunge fraser hver; "Jeg har en far" og "Han ser til meg" i det første verset, "Jeg kommer med" og "Jeg legger ned" i det andre verset, etterfulgt av to fraser hver med jevn rytme. Refrenget har tre og tre fraser, etterfulgt av 1,5 takts pause før siste frase kommer inn; "Du er min Far og jeg er ditt barn". Bridgen inneholder kun tre korte fraser, men det er her sangens høydepunkt ligger. Den blir ofte repetert når den spilles, som i seg selv understreker høydepunktet; det viktigste sies flere ganger. Gjennomgående i sangen faller de "viktige" ordene i sangen på første slag i takten; tyngdepunktet, og dette er spesielt merkbart i bridgen: ordet "faller" får ekstra trykk; både ved å være et trykktungt ord, og ved plasseringen på første slaget i takten.

Sangen har ikke de største melodiske utbroderingene, og har et omfang på en oktav. På ep- en synges sangen av en jente, og selv om et oktavsprang kan være mye, går

---

¹⁷ Tekstene finnes i sin helhet under vedlegg.

det fint da sangen spilles i A- dur, som er i mellomregisteret, eller øvre del av nedre register, for jenter. Versene går ikke lenger opp enn til kvinten, og beveger seg mye trinnvis opp og ned. Refrenget starter derimot med et oktavsprang, som gir den største overraskelsen, melodisk sett, hittil. Begge de første to delene i refrenget; de tre sammenhengende frasene, ender på dominant- akkorden, noe som underbygger følelsen om å fortsette, om å ikke være helt framme, og som innfries i tonika- akkorden i slutten av frasen "jeg er ditt barn". Kanskje et virkemiddel som er brukt bevisst; "jeg", "barnet" er kommet "hjem", til tonika.

Sangen har ingen direkte bibelsitater, men heller omskrivninger og tolkninger av bibelvers. Her er ordene fra Jeremia sin kallelse representert, Jer 1: 5; "Før jeg formet deg i mors liv, kjente jeg deg" og Davids ord i Salme 139: 16; "Du så meg den gang jeg var et foster", som svarer til sangtekstens "En som kjente meg før dagen jeg ble til", i det første verset. Videre gir "Jeg kommer med mine nederlag og seire" og "Jeg legger ned alt jeg er i dine hender", fra det andre verset, assosiasjoner til Jesu ord i Matteus 11: 28; "Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile."

Refrenget taler om Gud som far, "min" far, som har en uendelig kjærlighet, som spiller på versene i Jer 31: 3; "Med evig kjærlighet har jeg elsket deg" og Johannes 3: 16; "For så høyt har Gud elsket verden". Refrenget munner ut i "Du er min far, og jeg er ditt barn", som fører tankene til Paulus' ord i galaterne 4: 6; "Fordi dere er barn, har Gud sendt sin sønns Ånd inn i våre hjerter, og Ånden roper: "Abba, far!". Høydepunktet; "Gud, jeg faller ned i dine armer", blir som en konklusjon, en reaksjon på hva sangen tidligere har sagt: Gud; Far, elsker "oss" med en uendelig kjærlighet. I tillit til at han er den han sier å være vil "jeg", som et barn, slippe "meg" ned i hans armer, i hans omfavnelse.

Som Stangeland Kaufman sier skal lovsanger legge til rette for et møte mellom mennesker og Gud, mellom den lovsyngende og den som lovsynges. Likevel, som Ward pekte på, handler lovsangsstunder og lovsangstekster ofte mer om *meg* og *mitt* enn de gjør om Gud. Det at en trenger kjennskap til skriftsteder for å få den riktige forståelsen av tekstene, gjør også sitt til at sangene vel så gjerne kan handle om hverdagslige ting og hendelser. Denne sangen skiller seg likevel ut i så måte; selv hvor fantastisk våre jordiske fedre er, er det ikke dagligdags å synge sanger om han og hans kjærlighet. Det er likevel mer henvisninger til *jeg* i sangen enn det er til "far", og ordet Gud nevnes ikke før i bridgen. Med en slik vinkling handler sangen likevel om *meg*; far som elsker *meg*, kjenner *meg*, tar imot *meg*.

4.2.2. "Klamrer"

Sangen er skrevet av Rudi Myntevik, og finnes på cd-ene "Sentrum", 2004, og "Verdens håp", 2008. Sangen har to vers og et refreng, og har mellomspill av ulik lengde mellom refrenget og versene. Enden på andre og fjerde frase i første verset rimer; "vil" og "til", men foruten ordene "søker" og "møter" inni andre og fjerde frase i refrenget, finnes det ikke mer rim. Begge versene har fire fraser hver, og ordet "ikke" i forbindelse med "jeg" benyttes flittig. Høydepunktet kommer i refrenget, hvor Jesus blir en motsetning til både "jeg" og "ikke", og ordet "klamrer" blir her det viktigste; et trykktungt ord plassert på første slag i takten. En kan nesten se hvordan "jeg" klamrer seg fast, til nåden, i håp om at Jesus vil være nådig.

Som den forrige har også denne sangen et omfang på en oktav, men her benyttes oktaven gjennom hele sangen og ikke bare refrenget. Første og tredje frase i versene beveger seg begge tilnærmet trinnvis en oktav nedover. Andre og fjerde frase begynner likt, men ender i stedet opp ved kvinten. På cd-en er sangen spilt i C-dur, og i og med oktavomfanget blir den derfor vanskelig for jenter å synge; enten for lav, eller, oktaven over, for høy.

Som den forrige sangen inneholder heller ikke denne teksten direkte sitater fra bibelen, men de to første frasene; "Du ser alt jeg ikke er, men vil være / Du ser alt det som jeg gjør, men ikke vil", kan sies å være en direkte omskrivelse av Paulus kjente ord i Romerne 7: 15; "Det jeg vil, gjør jeg ikke, og det jeg avskyr, det gjør jeg." Resten av første vers og det andre verset kretser rundt det samme; "jeg" får det ikke til, stigen "min" rekker, tross "mine" iherdige forsøk, ikke opp, slik stigen i Jakobs drøm i 1. Mosebok 28: 12 gjorde det. Vendepunktet, og høydepunktet, kommer i refrenget; "Så jeg klamrer meg til nåden". Det sies at "nåden har et ansikt; Jesu", og det er dette kristendommen bygger dypest sett på; Guds nåde. Refrenget på "Klamrer" bærer preg av dette. "Jeg" både klamrer seg til og søker nådens øyne, etterfulgt av takk til Jesus for hans kjærlighet og for at han møter ens øyne. Nåden er redningen, og denne nåden er Jesus.

Lovsangstekster bruker ofte vendinger som "la meg se deg", "jeg søker ditt ansikt", og, som i denne teksten, "jeg søker dine øyne". På mange måter selvmotsigende; Bibelen sier selv i Johannes 1: 18 at "Ingen har noen gang sett Gud". Moses spurte, som er gjengitt i 2. Mosebok 33: 18 ff, om å få se Guds herlighet, men fikk til svar at det menneske som fikk se Gud ikke kunne leve. Likevel lot Gud Moses se han bakfra, men,

som Gud sa, "mitt ansikt kan ingen se." Hvorfor da denne fascinasjonen, lengselen, søken etter å få se Guds ansikt, hans herlighet, hans øyne i lovsangstekster? Hvorfor spørre etter noe en ikke kan få? Har det sammenheng med den utvidede plassen og rollen følelsene har fått i måten en forholder seg til og uttrykker seg om kristendommen; sansene skal få være en del av religionsutøvelsen, lik hodet og tankene? En kommer da ikke utenom naturvitenskapens krav om at kun det som er erfarbart gjennom sansene er virkelig. Som en motsetning til dette er Jesu ord i Johannes 20: 29; "Salige er de som ikke ser, og likevel tror."

4.2.3. "Forever reign"

Sangen er skrevet av Jason Ingram og Reuben Morgan, og finnes på cd- en "A beautiful exchange" av Hillsong Live, utgitt i 2010. Dette er den lengste av de tre sangene, med tre vers, refreng og bridge. Versene er tettpakket av tekst, og i motsetning til de foregående sangene har versene her gjennomgående enderim; "me" og "see", "in" og "sin", osv.

Versene består av 8 frase- par; første frase blir gjentatt, med påfølgende "svar" i andre frase. Dette skjer også i begynnelsen av refrenget. I bridgen er det derimot siste frase som blir gjentatt; "Jesus / Jesus". Satt opp mot innholdet i teksten, er det alltid utsagnene om Gud, Jesus, som blir gjentatt, ikke utsagnene som omhandler mennesket.

Denne sangen har et mindre melodisk spekter enn de to foregående; kun en kvart, men siden det fra refrenget og ut synges, i alle fall på cd-en, en oktav over begynnervertset, får den likevel et stort melodisk spenn. I originaltonearten, C- dur, er den, som den forrige, en utfordring for jenter å synge. Melodien har likevel ikke de store utfordringene; den kretser for det meste rundt grunntonen, opp og ned til sekunden, til septimen og tilbake. Det interessante er å se at det for det meste er utsagnene om Gud som er lagt til disse trinnene; utsagnene om mennesket spenner over kvarten, noe som gir en følelse av at Gud er basisen, Gud er grunnen,

Som de to foregående sangtekstene inneholder heller ikke denne direkte sitater fra Bibelen, men det meste av teksten er likevel omskrivninger av bibelvers. Teksten beskriver sider ved Gud; han er god, han er kjærlighet, han er glede, fred og håp, han er sannheten og livet, han er Herre, og han er her, satt opp mot hvem "jeg" er og hvordan "jeg" er. Teksten viser dermed hvem Gud er, i forhold til hvem "jeg" er og i forhold til det "jeg" kjenner til i verden.

Når Jesus fortalte disiplene og menneskene rundt seg hvem han var, brukte han et uttrykk Gud tidligere hadde brukt overfor Moses; "Jeg Er" (2. Mos: 3: 14), og fylte uttrykket med ny mening. Johannes evangelium gjengir noen av dem: "Jeg er veien, sannheten og livet", "Jeg er porten", "Jeg er den gode hyrde", "Jeg er verdens lys", "Jeg er livets brød", "Jeg er oppstandelsen og livet". "Forever reign" bruker samme metode; bruker sitater fra Bibelen, sitater av Jesus, og tillegger dem ny og dypere mening ved å sette dem opp mot hva jeg- et ikke er. Ordet "Gud" nevnes ikke før helt i slutten av det tredje verset, som et høydepunkt og en bekjentgjøring av at det er Gud det er snakk om, det er han som er blitt beskrevet ved disse utsagnene. Refrenget uttrykker denne bekjentgjørelsen praktisk; til Guds armer vil "jeg" løpe. Når bridgen lyder "My heart will sing no other name / Jesus, Jesus" er det dermed som en bekjennelse, et personlig tilsagn til det foregående; Gud er Gud.

Det finnes lite konkret om Jesus i disse tre lovsangstekstene, lite konkret om Jesu menneskelighet, hans liv og hans virke, noe jeg tidligere har vist er et typisk trekk ved lovsanger. Det handler heller om "meg" og om Gud, møtt i lovsangen. Stangeland Kaufman benytter begrepet "den intime majesteten" (2008: 4) for å beskrive gudsbildet hun mener er fremtredende i en rekke lovsanger, basert på uttrykket "den koselige majesteten"¹⁸ som Helje Kringlebotn Sødal bruker. Det handler om den allmektige, nære, omsorgsfulle majesteten og vårt forhold til han, beskrevet med ord og vendinger som ellers er forbeholdt beskrivelsen av forholdet mellom to elskende. Den allmektige, Kongen, som samtidig er intimt nær oss mennesker. Dette samme innholdet finner også Ward igjen i sin analyse av britiske lovsangsbøker; det handler om den oppstandne, opphøyde, han som regjerer i det høye, som samtidig er følbart nær oss mennesker.

I stedet for å bruke Stangeland Kaufmans uttrykk "den intime majesteten" kan det i denne sammenheng være like passende å beskrive sangenes tema med uttrykket "den intime Far". Lovsangene beskriver Gud som Far, lik faren i Jesu lignelse om den bortkomne sønnen i Lukas 15. En Far som møter den enkelte i og gjennom lovsang. Som lar den enkelte, gjennom lovsangen, få oppleve Guds kjærlighet, tilgivelse, omsorg og bekreftelse. Som lar den enkelte, gjennom lovsangen, få møte Guds ventende favn, lik den sønnen i lignelsen fikk det, og lik sønnen kan den enkelte falle inn i hans favn. I forundring og takknemlighet over å være godtatt. Over å være hjemme.

---

¹⁸ Se Kringlebotn Sødal (2005) "Forandring fryder? Endringer i tre kristne ungdomsgrupper i Kristiansand 1984- 2004"

4.3. Intervjumaterialet

Jeg gjengir her ikke hele de fire intervjuene, men heller utsagn som er av interesse og relevans for temaet og problemstillingen. Ut fra tidligere nevnt teori og egen musikalsk og teologisk kunnskap vil jeg drøfte og tolke utsagnene undervegs.

Noe av det første jeg spurte informantene mine; Ole, Anne, Lene og Tone¹⁹, om på intervjuene var hva de mente lovsang er. Hvordan de, med sine egne ord, ville beskrive lovsang. Her fikk jeg fire forskjellige svar; fire ulike synspunkter:

Ole sier lovsang ikke er så spennende:

"Eh, i lovsang så legger jeg, eh, jeg har alltid liksom på en måte hatt sånn, piano, to damer som synger, og, jeg vet ikke, jeg, kanskje trommer.

Det er lovsang.

Litt sånn halvtam musikk (...). Ja, det tar jo ikke helt av, de lager ikke slike sanger som skikkelig, som du nynner på flere uker etterpå, vertfall ikke meg."

Lene sammenligner lovsang og bønn:

"Lovsang? Det er tilbedelse til Gud, eh, via sang. Eh, det er en måte å kommunisere med han på uten å måtte "finne opp" ordene selv. At, på en måte, når du skal be så blir du veldig konsentrert om hva du skal be om, mens i lovsangen er allerede hva du skal be om skrevet ned, så da kan du bare være tilstede med han, eh, eller med Gud da, i stedet for, på en måte, å huske å be for ungene i Afrika og at det skal bli verdensfred, så kan du, på en måte, bare være tilstede med Gud og nyte tiden med han."

Tone trekker fram stemningen som ofte er forbundet med lovsang:

"(...) lovsang det er jo for å lovprisning av Gud. Lovprise Gud, og har sånn gøy."

Mens Anne forbinder lovsang med hjertet og følelser:

"Lovsang, det tenker jeg, eh, en hel gjeng med folk som bare priser Gud. Trenger ikke alltid være musikk og sånt i bakgrunnen, men bare synge, og synge det du føler til Gud."

---

¹⁹ For å bevare anonymiteten for mine intervjuede har jeg gitt dem fiktive navn

Lovsang streber etter å oppleves ekte, nær, naturlig. Da er det interessant at ungdommene beskriver lovsangen distansert; de benytter "du" heller enn "jeg" når de forklarer hva lovsang er. Kanskje er dette en følge av å ta opp et sensitivt tema som lovsang i intervju; "du" skaper større avstand, både til fenomenet, men også til den det samtales med, og dermed er "du" tryggere å bruke enn "jeg". Samtidig prates det ofte slik i dag; skal en si noe generelt, som mine informanter ble bedt om å gjøre, benyttes "du", mens når ens egen stemme, ens egen mening skal fram, brukes "jeg". "Jeg" og "du" gjør at en lettere kan skille de to stemmene.

Når ungdom skal beskrive lovsang, når de tenker på lovsang, er kanskje ikke møtestedet med Gud det første de tenker på. Lovsang er også alt som skjer rundt, selve konteksten. Lovsang er å være sammen, synge sammen; lovsang er stemning, følelser. Enten de liker lovsang eller ei, om de liker sangene og musikken eller ei. Av dette vil jeg hevde at for mine informanter er stemnings-delen vel så viktig som Gud-delen; følelsen av fellesskapet vel så viktig som følelsen av Guds nærvær.

Konteksten er kanskje viktig, men lovsangene har likevel en funksjon, de har et budskap å formidle. Hvor bevisst eller ubevisst gjort det er; lovsangene er bærere av en teologi. Er det en teologi som det kan læres noe av, bygge videre på, er et annet spørsmål. Jeg spurte mine informanter om de lærte noe av lovsang, i form av konkret teologisk kunnskap, som for de fleste av dem var en ny måte å tenke på. Etter litt forklaring fra min side fortalte de at gjennom lovsang får de en forståelse av kristendommen, hva Bibelen handler om dypest sett, men konkret kunnskap, konkret teologi, fant de lite av.

Ole, som nevnte at lovsang ikke var hans type musikk sjanger, forklarte det likevel på denne måten:

"De er veldig fine, de forklarer jo, litt sånn bibelsk (...).

De har jo veldig ofte sånn forhold med deg og Gud, og at han tilgir deg, og at du får komme til han.

Og så forklarer de jo, på en måte, når vi synger om igjen og om igjen og om igjen, så får du det inn i stedet for å lese Bibelen."

Lene er enig i at lovsangene gir en fornemmelse av Bibelen:

" (...) du får jo en større forståelse av hva Bibelen handler om. Eh, for at de sier det ikke direkte "der og der står det", men du får jo en smak av hva Bibelen og kristendommen går ut på da."

Tone sier som Ole, og peker på lovsangenes bakenforliggende tema:

"Eh. Det er jo litt, det er jo om Gud og Guds kjærlighet, og, kjærlighet til oss, og..."

Mens Anne ser lovsangene som en del av en større helhet, der lovsang og andakt, musikk og ord, kan spille på hverandre:

"Selv om du ikke alltid får noe ut av talen, så kan du få ut av lovsangen i hvertfall."

Da jeg spurte Anne mer inngående om hun lærte noe konkret teologisk, konkret bibelkunnskap av lovsangene, svarte hun:

"Det må helst være sånn i kirka, når vi synger salmer og sånt."

Ut fra dette er det kanskje noe i diskusjonen omkring salmer og lovsang; salmer som læresalmer og lovsanger som mer døgntaler. I samtale med flere ungdommer om emnet etter et ungdomsmøte fikk jeg en forståelse av at lærdommen, den konkrete bibelkunnskapen, hadde de fått gjennom kristne barnesanger på søndagsskole og i barnearbeid. Lovsangene, sa de, var i stedet heller et sted der Gud ble gitt fokus, som sier meg at konteksten likevel ikke er det eneste som betyr noe i lovsang.

Selv om informantene mine ikke kunne peke på konkret teologisk læring, bibelkunnskap, gjennom lovsangene, ble det klart at sangene hadde en betydning i deres liv. I tillegg til å gi dem en forståelse av kristendommen, fungerte de samtidig som et lim som bandt Gud, tro og hverdag sammen. Som Lene sier det:

"Jeg tror det betyr mer enn jeg legger merke til. Eh, for det er en påminner, og dersom jeg får dilla på en kristen sang så blir det en påminner på at jeg har Jesus med meg uansett hvor jeg går."

Anne trekker igjen fram følelsene forbundet med lovsang:

"Det er liksom en trygg plass jeg kan komme til dersom jeg føler meg usikker eller redd, så kan jeg bare synge lovsanger, så føler jeg meg plutselig trygg igjen."

Teologiens oppgave er å gjøre kristendommen forståelig, tilgjengelig, for dagens mennesker (Austad 2008: 11). Med informantenes svar i mente; kanskje er det det lovsangene har gjort her, i ungdommenes liv. Kanskje har lovsangene bidratt til at kristendommen er forståelig, tilgjengelig, delaktig i den enkeltes liv. I hverdagen. Kanskje har lovsangene gjort at Gud føles nærmere, mer tilgjengelig, mer reell, mer relevant, selv om kunnskapen, teologien, ikke er like fullt til stede.

Samtidig må jeg spørre: hvilken kristendom? Ut fra hva de sier lærer de å kjenne en kristendom som gir *dem* noe, som hjelper *dem*, som er der for *dem*. Når går forståelsen av kristendommen fra å handle om *meg*, *mine* behov, til å handle om *dem*, nesten, medmennesker? Om holdninger og verdier som går utover eget gudsforhold? Eller får dette primært sitt utløp gjennom andre kanaler enn lovsang?

Hvilken forståelse som ligger til grunn; informantene mine sier de tar med seg lovsangene inn i livene sine, utenom møtene. Tone sier hun synger når hun går sammen med en venninne:

" (...) jeg synger ikke så masse på skolen, men viss jeg går med [navn på vedkommende], ei venninne av meg, så, så, da synger vi. For begge to går jo i [navn på ungdomskor], og da synger vi ofte gospelsanger, eller sånne sanger som vi har lært andre steder og litt lovsanger og..."

Anne synger for å uttrykke sine følelser:

"Og så er jeg jo vant med å synge, bare plutselig viss jeg er glad, så synger jeg lovsanger og sånt."

Lene er den av mine informanter som ikke bare synger for seg selv, når hun er alene, men som også gjør det foran andre, og som på den måten tydeliggjør hvordan en kan inkorporere kristendommen, lovsangene, i dagliglivet:

" (...) jeg kan, eh, ha ipoden på med en eller annen fin sang på, eh, og synge mens jeg vasker badet. Jeg kan på en måte ta han med meg i veldig hverdagslige ting, som å vaske badet. Eh, og jeg begynner ofte å synge på dem på skolen, og det er gjerne, ja, eh, jeg får noen ganger litt rare blikk, det kan jeg innrømme, men det får heller bare gå."

Lene fortalte videre at det å synge på skolen åpnet for spørsmål og samtaler fra hennes medelever om Gud og om tro. Lovsangene ble en døråpner for henne til å vitne om Gud, og slik kan lovsangene si å ha fått sitt virke blant medmennesker, blant nesten, likevel, dog ikke på den måten en først skulle tro. Troen trenger å få sitt utspring gjennom handling, noe Tone var spesielt opptatt av under sitt intervju. Hun nevnte verset i Matt 12: 34; "For det hjertet er fullt av, det sier munnen.", og viste til de ungdommene som oppførte seg som troende på ungdomsmøter, men som absolutt ikke gjorde det resten av uka. For henne var det derfor viktig å fylle seg selv med det som godt er, det som virket positivt i livet, det som gav livet mening, og sa:

"Lady Gaga og sånne ting, og det, det fyller oss ikke akkurat masse med kristen moral, sant? Dersom jeg kan kalle det det. Så jeg prøver egentlig å høre mer og mer kristen musikk, og har funnet litt sånn som er litt sånn kult (...) samtidig som det er kristent, liksom. Og det gjør jo sangene mye kulere. Det gir liksom mening, sangene gir mening. Ikke bare sånn Lady Gaga- musikk, liksom."

Hva sa så Ole om dette; preger lovsangene også hans liv?

Ole var tydelig på at lovsang som sjanger ikke var hans type musikk, ikke musikk han hørte på selv. Da jeg nevnte at det fantes kristne band og artister stort sett innen alle musikkjangre virket heller ikke det å appellere til han. Han har funnet sin type musikk og er fornøyd med det. Han nevnte fellesskapet og stemningen, konteksten, rundt lovsangen som viktigere for han enn selve lovsangene, og han sa han mimet til sangene mer enn han faktisk sang. Dette får meg til å lure om lovsangenes "innpakning"; konteksten, stemningen og fellesskapet, er av større betydning for den som ikke aktivt deltar selv enn den som gjør det? Til sammenligning har vi hva først Lene, så Anne sier:

"(...) det er vel i lovsangen jeg har merket nærværet til Gud på det sterkeste (...). Da er det liksom bare meg og Gud."

" (...) jeg er veldig glad i lovsangen. Der føler jeg jeg får god kontakt med Gud, liksom, når du synger og bare tenker på det gode."

Jeg tolker informantenes utsagn dit hen at det å synge lovsanger kan sammenlignes med å lære et nytt språk. Før en kan språket høres det bare ut som lyder,

uten mål og mening, og en forstår ikke hva som blir sagt eller hvorfor. Når en så har lært språket forstår en hva som sies, og en kan også selv være med i samtalen. En kan selv bidra, og kan på den måten være med og styre samtalen. Det samme kan sies om lovsang; den innebærer en terskel å stige over. Først når en har lært "språket"; lært kodene, vil lovsangen være forståelig og gi mening, og en kan selv være med og bidra. Som tidligere nevnt; egen deltakelse, egen handling, gjør noe med læringsopplevelsen, gjør noe med læringen og hva som faktisk læres. For å se forbi de ytre forholdene trenger lovsangen dermed tilvenning, opplæring, belysning før den kan føles relevant og naturlig. Den trenger å komme "under huden" ved egen erfaring, egen deltagelse. Det er kanskje hva Ole har funnet:

"Og så liker alle andre de, og så må jeg bare lære meg å like dem selv."

Kan dette likevel sies å være et godt mål; i ungdomsarbeidene og i lovsangen? Få alle til å like den samme musikken? Få alle til å føle seg likt, gjøre likt, tenke likt? Fremheve og etterstrebe likheter heller enn ulikheter? Gjøre lovsangen til norm, ikke bare som musikkjanger, men også som adferd? Et praksisfellesskap, i denne sammenheng lovsangsfellesskapet, bør i stedet lære at fellesskap ikke nødvendigvis betyr likhet; selv i Jesu praksisfellesskap med disiplene rådet forskjellene.

V Drøfting

Etter å ha sett hva andre sier om fenomenet lovsang, og etter å ha frambrakt egen empiri om fenomenet er det tre områder ved lovsang jeg sitter igjen med; tre aspekter som gir sine svar på problemstillingen om hvilken kristendom ungdom lærer i lovsang. Det handler om 1. lovsang og følelser, 2. lovsang som virkemiddel og 3. lovsang som læringsarena.

5.1. Lovsang og følelser

Religionssosiologene Riis og Woodhead undret seg over hvor det var blitt av følelsene i religionsstudiene. Følelsene som så absolutt er til stede i det religiøse.

Sekulariseringen har gjort at det autoritative; forskriftene, reglene i religionene og livssynene har mistet sin makt og gyldighet, og dermed er følelsene blitt det bestemmende, det en baserer sine livssynsmessige og religiøse opplevelser på. Sin tro. I dagens samfunn må religionene og livssynene kunne snakke følelser; vekke følelser, spille på følelser, fremme følelser, for å være en reell samtalepartner, noe, som tidligere nevnt, Riis og Woodhead er inne på. Religionene og livssynene må føles ekte, autentiske, og, ikke minst, relevante, for at mennesker skal la seg prege av dem, leve etter dem, og selv da er det ofte bruddstykker som velges ut, satt sammen med andre bruddstykker til en egen, personlig helhet. Ens eget personlige livssyn, ens egen personlige religion. Satt på spissen vil det si at kristendommen kun er aktuell som livssynsformidler dersom den makter å vekke følelser.

Kan lovsangene dermed sies å være "svaret" på kristendommens utfordring om å hevde seg på livssynsmarkedet; utfordringen om å tale dagens språk, til dagens mennesker? Utfordringen om å være den religionen, det livssynet, mennesker skal velge? Utfordringen om å føles ekte, livsnær, relevant? Kan lovsangen sies å være virkemiddelet kristendommen benytter for å "trekke" mennesker til seg? Gjennom lovsangen la personen få føle selv, oppleve selv, erfare selv, heller enn å bare motta ferdige holdninger og læresetninger? Når nå autoriteter og myndigheter har mistet sin makt og gyldighet, som Olsen sa, vil egen overbevisning, egne opplevelser, egne følelser heller enn religionen og livssynet bli retningsgivende og meningsbærende.

Er det likevel noe som til stadig skifter, så er det følelsene. Er det noe som er i konstant forandring, så er det følelser. Jeg kan f. eks føle meg fornøyd med mitt kristenliv i dag, men usikker og tvilende i morgen. Dersom frelsen var basert på følelser ville jeg kanskje følt den i dag, men ikke i morgen. Hva sier dette om troen, om kristenlivet, om frelsesopplevelsen? Dersom jeg ikke føler det riktige, vil ikke det føre til at jeg vil gjøre noe for å oppnå følelsen, forandre min handling for å føle annerledes? Vil ikke det til sist føre til en tro som, for å holde følge med de skiftende følelsene, er basert på gjerninger? Er det noe Paulus advarer mot så er det å basere troen på gjerninger; han understreker tydelig at kun troen frelser, troen på Jesus og hans verk. Om ikke annet fører gjerninger til fortapelse heller enn til frelse. Vil lovsanger, i jaget etter å holde følge med følelsene, dermed til sist føre til en gjerningstro? En handlingstro? En tro som har mistet av syne Jesus og hans verk? Som Rustan Skaar fryktet; en lovisk tro, hvor det gjennom lovsangene stilles krav til å mene det riktige, føle det riktige?

En annen følge av sekulariseringsprosessen er, hva Repstad fant, at de konfesjonelle skillene blir mer utydelige. Det tas ikke til orde for ulikheter i like stor grad lenger; nå gjelder det å finne hva en kan enes om, stå sammen om. For meg synes dette ikke å ha ført til så mye økumenisk enighet, men virker heller å være en måte å imøtekomme menneskene *utenfor* menighetenes vegger. Ikke bare skal ingen bli støtt av budskapet som formidles; en skal heller ikke diskutere uenigheter eller ulikheter for på den måten å gi kristendommen et dårlig rykte. De som likevel står opp for sin sak kan risikere å bli stemplet som krangleворne, utolerante og gammeldags. Ingen skal fortelle andre hvordan de skal, og ikke skal, leve; ingen skal fortelle andre hva de skal, og ikke skal, tro. Repstad sa at interessen for teologi og dogmatikk er synkende; dersom mennesker ikke vil høre om teologi og dogmatikk, virker det ikke fra kirkens side heller å prioriteres i forkynnelsen. I sin søken etter å imøtekomme mennesker har kirken, menighetene, dermed gjort menneskene til målestokk for hva som er sant, rett og akseptabelt, heller enn hva Gud sier er det. Slik er det vi får ulike menigheter til å bli like; slik er det vi finner den samme musikken, de samme lovsangene igjen i alle typer menigheter, i Norge, i Asia, i Amerika.

Lovsang som musikkjanger er en del av populærmusikken, og er det noe som er representert her, er det følelser. Selve musikkstilen er, av Rustan Skaar, karakterisert som "feel- good" og gjør at lytterne, brukerne føler seg "good". Myskja skrev om nettopp det; hvordan musikken kan gi assosiasjoner, vekke minner, fremme følelser, noe som i praksis vil si at der musikken finner klangbunn, der evner den bedre å nå inn, berøre, påvirke. Kan musikkstilen og de dagligdagse tekstfrasene dermed sies å gjøre lovsangen, og med det kristendommen, mer "spiselig"? Er det i tilfelle noe lovsang kan, så er det nettopp følelser. Vekke følelser, spille på følelser, fremme følelser. Dersom de gode følelsene, de gode opplevelsene, de gode minnene er hva mennesker trakter etter, er det nettopp hva lovsangen benytter seg av, bygger på. Gi gode følelser, god stemning, gode opplevelser. Tale til følelsene, heller enn til det kognitive. "Feel- good".

Dette kan likevel gi problemer. Hva lærer disse sangene ungdommene annet enn at kristendom er stemning, fest og feiring, glede? Som jeg fant i min empiri; kontekst heller enn konkret bibelkunnskap? Kristendommen *er* selvsagt stemning og følelser, men den er også så mye mer. Kristendom er å leve livet for noe større enn seg selv, i medgang *og* i motgang. Selv om populærmusikk, lovsang medregnet, er hva ungdom liker og vil ha, er det ikke dermed sagt at deres ønsker alltid skal bli etterfulgt. Det kan

sammenlignes med forholdet mellom foreldre og barn; dersom foreldre stadig gir barnet hva det vil ha, vil følgene bli at barnet blir bortskjemt, feilernært og det som verre er. Det samme kan sies i vår sammenheng; ungdomsledere må passe på å få gitt ungdommene næringsrik og variert "kost" gjennom sanger, andakter og aktiviteter, noe Stangeland Kaufman tar til orde for (2008: 14). For å få et sant og riktig bilde av kristendommen kan ikke lovsang være det eneste ungdom møter, kan ikke være den eneste uttrykksformen for kristen tro de blir innlemmet i. Det trengs derfor tydelige ledere i menighetene; ledere som ved å balansere ulike tema, ulike uttrykk, lar ungdom få møte hele innholdet, hele spekteret i kristendommen. Møte noe som taler til dem og deres situasjon; det gode og det smertefulle. Alle sider ved kristenlivet og troen, gjennom musikk og gjennom ord. Kan det på noen måte i oppdragelsen forsvares å ukritisk gi barnet hva det vil ha? På samme måte; kan det forsvares i menighetsarbeidet å ukritisk gi ungdom hva de ønsker og liker, og dermed tjene deres vilje mer enn Guds?

Samtidig kan vi som trosopplærere arrogant tenke at siden ungdom foretrekker populærmusikk og lovsang vil de ikke komme til å like, ikke forstå, ikke verdsette mer tradisjonell musikk. Arrogant ta valget for dem, og med det ikke innlemme dem i vår felles arv i salmesangen, ikke introdusere dem for denne rike tradisjonsbæreren, ikke føre dem til noe som kan være en øyeåpner for dem. Noe av det samme vises igjen innen den klassiske musikken; dersom ikke barn og unge eksponeres for, introduseres for, undervises om, klassisk musikk vil de heller ikke oppsøke, lytte til og spille slik musikk selv. Til syvende og sist vil det føre til at den klassiske musikken blir en kuriositet, kun for de spesielt interesserte, noe antikt, som hører historien til, ikke dagens samfunn. Er det hva vi vil vår salmeskatt skal bli?

Dersom utviklingen opprettholdes og videreføres, vil det til sist føre til at kristendommen blir en religionsforståelse basert på opplevelser, erfaringer, og ikke minst, følelser, heller enn bibelske sannheter, teologi og dogmer. Som bringer meg over til neste punkt; lovsang brukt som virkemiddel.

5.2. Lovsang som virkemiddel

Ledere i menighetsarbeid har stor makt. Makt gjennom hva som formidles, og ikke formidles. Makt gjennom hvordan det kommuniseres. Makt gjennom hvilken arbeidsmåte og hvilke metoder som benyttes. Musikk, bilder, film, drama; alt har et budskap å formidle, en praksis å fremme, og brukt bevisst vil de kunne støtte opp under

og styrke læren som skal formidles, holdningen som vil fremmes, og følelsene som skal sitte igjen. Følelsene som gjør budskapet til mer enn bare ord eller synsinntrykk, og heller tilsagn uttrykt gjennom handling. Som ungdomsarbeider har jeg kjent på denne makten; jeg vil bruke mine ord, min formidling, mine virkemidler på en slik måte at ungdommene blir berørt av det, blir forandret. Det er likevel ikke unikt for meg og min formidling; ser en f. eks på underholdningsbransjen er alt benyttet på en slik måte at det støtter opp under og styrker budskapet. Skrifttypen, fargene, musikken; alt har en hensikt, alt har en mening. Etter hvert som effekten avtar, hensiktene gjennomskues, må sterkere og mer virkningsfulle virkemidler tas i bruk. Når det talte budskapet i menigheten ikke lenger har den virkningen, den effekten, vi ønsker; er lovsangen blitt det nye virkemiddelet til å fremme den "rette" holdningen og de "riktige" følelsene? Dersom religionene og livssynene kun er aktuelle og relevant i den grad de appellerer til den enkelte, spiller på følelsene, er lovsangen blitt dette virkemiddelet i kristendommen? Når så effekten avtar, når menigheten er blitt "immun" for lovsangenes kraft; hva da? Hva er neste virkemiddel? Hva er neste steg på veien for å skape reaksjoner; sjokkere, provosere og utfordre til handling?

Jeg sier meg enig med Sognefest og Lie; musikken har makt. Stor makt. En makt det er gitt lovsangsteamet å styre. Som min medstudent sa; lovsangsteamet vet hvilke reaksjoner de vil få, hvilken respons, om de spiller på den eller den måten. Samtidig ligger mye av makten i sangene selv; i tekstene. Ordene, frasene forteller hvordan en skal føle, hvordan en skal handle. Forteller hvilke følelser som er de "riktige", og dermed hvilke som ikke er det.

I den klassiske musikken oppstod det i kjølvannet av Beethoven et fenomen omtalt som "programmusikk". Musikken ble tilknyttet et program, en hensikt; gjennom musikken skulle bilder, følelser, stemninger formidles. Musikken var dermed ikke bare musikk lenger; nå kunne den også kommunisere det som ikke var musikk. Til eksempel har vi Smetana som gjennom sitt verk "Moldau" beskriver musikalsk hvordan elven Moldau bukker og bølger seg, eller Rimskij- Korsakov som beskriver humlens flukt i, nettopp, "Humlens flukt". Musikken fikk med dette en mening utenfor seg selv; brukt for å kommunisere det som ikke var musikk. Det låste likevel musikken til kun å formidle, beskrive én ting, spesielt dersom tilhørerne fikk høre tittel eller hensikt med stykket. I et musikkverk finnes det alle mulige assosiasjoner, alt etter som hvem som hører det. Blir

lytteren derimot fortalt at stykket skal forestille en fugl eller elv, skal det mye til å *ikke* høre fuglen eller elven i musikken, eller å høre noe annet enn, nettopp, fuglen eller elven.

Det samme gjelder lovsangen. Sier tekstene, og musikken som støtter opp under tekstene, jubel og glede, skal det mye til å høre noe annet i musikken, føle noe annet gjennom musikken. Forteller i tillegg lovsangsteam menigheten gjennom oppfordringer hvordan de skal føle og handle i samsvar med tekstene; smile, juble, danse, er det vanskelig å stå imot, vanskelig å ikke bli revet med. Vanskelig å ikke føle. Vanskelig, som Tjora sa, å ikke bli dratt med i stemningen når en som forsker observerer. Enda vanskeligere dersom en selv er en del av fellesskapet, en del av fenomenet. Gjennom stemningen, gjennom oppfordringene, gjennom ordene kan teamet og tekstene dermed plassere følelser i mennesker, følelser de kanskje ikke hadde kommet til selv uten "hjelp". Budskapet blir med det, som Stangland Kaufman sier, sunget inn i ryggraden; inkorporert i den enkelte.

Som en motsetning har vi hva Bibelen selv sier. I Hebreerne 4: 12 står det om Ordet at det er levende og virkekraftig, og i Jesaja 55: 11 står det at Guds ord aldri vender tomt tilbake. Dersom Ordet i seg selv har slik makt; hva trengs våre "mektige" virkemidler til? Hvor er tilliten til at Ordet i seg selv er virksomt; Ordet alene kan få budskapet igjennom? Er troen og tilliten til Guds virke byttet ut med en tro på virkemidlenes og formidlingsmåtenes konsekvenser?

5.3. Lovsang som læringsarena

Selv om det ikke er uttalt at lovsang er læring, er det likevel lære knyttet til dem og deres kontekst. Det popmusikalske uttrykket, temaene som understrekes tekstlig og ved kroppsuttrykk, lovsangsteammedlemmenes utseende og væren; lovsangen er med og gir et inntrykk og et bilde av kristendommen, en lærdom og en instruksjon om kristenlivet. Spørsmålet er om lærdommen og instruksjonen som synliggjøres gjennom lovsang er en lærdom og instruksjon vi som kirke kan stå inne for, en lærdom og instruksjon vi vil våre ungdommer skal ta til seg og leve etter.

Det er ikke for ingenting musikk ble brukt som hjelpemiddel i trosopplæringen av barn i Oldkirken; ved hjelp av musikk blir memorering av stoff enklere. Som Ruud sier; teksten huskes. Det er kanskje en faktor som nå er oversett; lovsangstekstene har lettere for å bli husket, memorert enn det f. eks andakter har, nettopp fordi musikken, sangen gjør dem lettere å huske, et poeng Anne tok opp i sitt intervju. Burde ikke innholdet i

tekstene da stå i forhold til innlæringskurven; burde ikke det viktigste i kristendommen, det viktigste innholdet og det viktigste budskapet legges til en slik effektiv læringsform? Selvsagt kan det være viktig å lære ungdom at Gud er, som Stangeland Kaufman sa, en "intim majestet", eller som jeg beskrev det, en "intim Far". Selvsagt kan det være viktig å lære ungdom å glede og fryde seg over hva de har fått del i ved Jesus, men er det *alt* vi vil lære dem? Rustan Skaar sier at vi tror det vi synger og synger det vi tror; dersom troen blant ungdom ikke skal være ensidig og banal bør vi som trosopplærere anerkjenne og benytte alle mulighetene vi har til rådighet. Hvorfor ikke utvide repertoaret av lære som gis gjennom kanaler som musikk, lovsang; syng inn læren, lik det de første kristne gjorde i oldkirken?

I siste instans er det synet på det som skal læres og synet på den lærende som avgjør hva og hvordan læringen vil finne sted. Samtidig er det vanskelig, som Fuglseth sier, å måle hvor mye som faktisk blir lært, hvor mye som sitter igjen etter opplæringen. Kodene for "riktig" handling vil kanskje bli lært og tilegnet, men det vil ikke dermed si at den lærende har forstått hva og hvorfor. I lovsang vil den umiddelbare læringen finne sted ved kroppslige uttrykk; det er dermed vår oppgave som trosopplærere å se til at læren også finner sitt kognitive feste. At handlingene får en bakgrunn og en hensikt. Samtidig mester- sentrert og desentrert læring, som Kvale og Nielsen sa; både ta utgangspunkt i mesteren, trosopplæreren *og* lærlingen, ungdommen. Både ta hensyn til hva mesteren har å lære bort, av teori og av praksis, *og* ta hensyn til lærlingens situasjon, hva lærlingen kan og trenger.

Lovsangene står kanskje ikke så høyt når det kommer til teologi og bibelkunnskap, som bl.a. Steven og Ward understreket, men taus kunnskap, taus lærdom er den god på. Lovsangen har ved å benytte seg av det populærmusikalske gjort seg til del av populærkulturen; en kultur preget av kommersialisme, fråtsing og egosentrisme. En kultur preget av jakt på lykke, tilfredsstillelse og berømmelse. Hvordan går dette overens med Bibelens budskap? Bibelen som sier at alle mennesker er verdifulle, som sier at vi skal elske nesten som oss selv. Bibelen som har lovt oss dager med glede, men også med sorg. Bibelen som lar det som er lite i verdens øyne være stort i Guds. Bibelen som oppmuntrer til å la oss prege av Gud heller enn av den skapte verden. Preget av populærkulturen kan lovsangene på det beste sies å uttrykke bare en del av Bibelens budskap, en del av kristendommens innhold, noe Steven krast tok til orde for.

Prinsippene ”mesterlære” og ”praksisfellesskaper”, som Kvale & Nielsen, Wenger og Säljö har skrevet mye om, fremmer at læring skjer best i et fellesskap. Selv om, som Vygotsky lærte, det alltid vil finnes et sosialt aspekt ved læring uansett hvor og hvordan en lærer, vil læringen best finne sted i et fellesskap. Lære med og av hverandre. I hvilken grad en deltar selv vil forme læringen, men også farge læringsopplevelsen og selve læringen. Gjennom å iakttas og forsøke selv går en gradene, som Kvale og Nielsen sier, fra passiv, perifer deltaker, til aktiv, legitim deltaker; fra å ha liten kunnskap til selv å kunne og mestre. I et trosopplæringsperspektiv vil i hvilken grad en deltar i opplæringen ikke bare forme læringen, for en selv og andre, men egen deltakelse vil også farge synet, opplevelsen en vil få av kristendommen. Av troen.

Tone nevnte i sitt intervju at troen handler om å ikke bare høre, men også gjøre (jf 1. Kor 3: 2). Troen trenger egen deltakelse, eget engasjement. I denne sammenhengen handler det om å ikke bare synge, men også leve i overensstemmelse med det som synges. Jakob skriver i sitt brev at en tro uten gjerninger er en død tro (Jak 1: 22). Gjerningene det synges om i lovsanger kan likevel sies å være for vanskelige, for krevende, for store. Kan en ungdom, eller voksen, virkelig synge, og faktisk mene, at han vil gi alt til Jesus og alt for Jesus? At Jesus er alt han trenger? Rustan Skaar sier at hvor en kommer til kort kan en, samtidig som en synger, be Gud om hjelp til å innfri ordene, hjelp til å leve ut hva som synges. Er ikke lovsangene likevel på grensen til hykleri? Tar ikke i betraktning at ordene som benyttes er alt for store, for vanskelige, for krevende? Hvilket grunnlag har ungdom for å synge slike sanger, faktisk mene dem, og etterleve dem? Hvilket menneske kan det?

Lovsang er et praksisfellesskap, lovsang er mesterlære, uansett hvor egnet den synes å være til det. Gjennom å delta i fellesskapet vil ungdommer lære ikke bare koder og regler for hvordan føre seg under lovsang; de vil også lære om kristendom og tro. En kristendom som, gjennom lovsangen, blir framstilt som fest, som glede, som kroppslige uttrykk, som stemning, men ikke fullt så mye om det indre; hjertet og overgivelsen. Ikke fullt så mye om hvordan leve ut denne overgivelsen i hverdagen, utenfor lovsangen, utenfor møtelokalet. Ikke fullt så mye om hvordan være en kristen, alene og sammen med andre, i hjem og skole. Hvilken substans gir dette å bygge livet på? Troen?

5.4. Sammendrag

Ordet som best kan sammenfatte denne avhandlingens funn er følelser. Ordet som går igjen som en rød tråd gjennom hele arbeidet, er følelser. I del II viste jeg hvordan Riis og Woodhead understreker følelsene i det religiøse; hvordan de menighetene som benytter seg av og spiller på følelser lettere når fram med sitt budskap enn de som ikke gjør det. Gjennom følelsene oppleves det livssynsmessige og religiøse, ekte og relevant. Videre nyttet jeg Säljö, Wenger, Kvale & Nielsen sine lærer om praksisfellesskaper og mesterlære; læring finner alltid sted i et praksisfellesskap, et sosialt samspill. I dette fellesskapet læres ikke bare en lærdom og hvordan benytte denne lærdommen i fellesskapet, og utenfor, men vel så mye læres koder og regler for hvordan føre seg i praksisfellesskapet. I dette ligger også følelser; gjennom uttrykt og taus kunnskap finnes fellesskapets regler for hvordan tenke, hvordan handle, og hvordan føle. Lovsangen og dens kontekst er et slikt praksisfellesskap hvor både lovsangenes innhold og deres følelser læres og tilegnes gjennom bruk. Spesielt hva Rustan Skaar kalte "feel- good" læres gjennom lovsang; heller enn teologisk kunnskap promoterer lovsangene stemning, atmosfære, følelser. Stangeland Kaufman beskrev lovsangene som et møtested mellom mennesker og Gud; det handler om den lovsyngende og dennes opplevelser i lovsangstunden. Den lovsyngendes erfaringer med Gud. Den lovsyngendes følelser.

Følelsene ble enda tydeligere til stede i del IV hvor jeg frambrakte min egen empiri, mine egne funn; konteksten, stemningen, følelsen rundt lovsangen ble framhevet og understreket i mine undersøkelser heller enn lovsangens innhold. I observasjonene var det følelsen av fellesskapet, følelsen av å være sammen om noe, følelsen av den gode stemningen i lovsangen som ble poengtert. I lovsangstekstene var det følelsen av nåden, følelsen av "den intime Far" som ble trukket fram. I intervjuene var det følelsen av Guds nærværet gjennom lovsangen, følelsen av trygghet, følelsen av å ikke gå alene som ble det viktigste.

I del V understreket jeg følelsene gjennom drøftingen av lovsangene som et spill med følelser, lovsangene som et virkemiddel i kirkens kommunikasjon og lovsangene som en læringsarena av så vel teologi; kristendom, som handling. Ved å knytte an til følelser får de ulike virkemidlene fram sitt budskap og virke; læringen likedan knytter an til følelser for å oppnå best mulig resultat. Faren ved en slik bruk er at kristendommen gjennom lovsang kan bli hyklerisk, herlighetsteologi og/ eller grunn. Faren ved en slik bruk er at kristendommen blir om "meg" heller enn om Gud.

5.5. Utblikk

Det ligger store muligheter i musikken. Det ligger sterke krefter i musikken. Det ligger mye følelser i musikken. Ingenting har blitt mer tydelig enn det etter 22. juli-tragedien. I musikken finnes et samhold, et fellesskap som ikke finnes noe annet sted. I musikken finnes et språk som ikke finnes et annet sted, som uttrykker det som ord ikke kan uttrykke og når inn hvor ord ikke kan nå. I musikken finnes rom for å føle, og for å uttrykke disse følelsene.

Gjennom musikken gjøres vårt eget private rom, vårt eget private sted, som Ruud kalte det, tilgjengelig. Et sted det er nødvendig å oppsøke fra tid til annen, men ikke et sted en kan slå seg ned og bli for godt. Selv om musikken er et fristed, kan en ikke bli der for alltid. Selv om musikken knytter an til følelsene, taler "hjertespråket", er mennesket mer enn det, mer enn følelser. Bibelen taler om mennesket som en enhet bestående av ånd, sjel og legeme. I kirkens trosopplæring trengs dermed en læring som omhandler alle sidene ved mennesket, alle sidene ved kristendommen, alle sidene ved troen; det følelsesmessige, det kroppslige, og det teologiske og kognitive. I kirkens trosopplæring trengs en læring som viser kristendommen som relevant for livet, uavhengig av hvilke følelser den klarer å vekke. I kirkens trosopplæring trengs lovsangen som en del av formidlingen, men ikke som den eneste delen. Lovsang, sammen med ord. Lovsang, sammen med erfaringer. Lovsang, sammen med kunnskap. Lovsang som en del av opplæringen; ikke som dens eneste mål og innhold.

Jeg trodde at lovsang ville være løsningen på alle utfordringene og problemene i trosopplæringsarbeidet for ungdom. Jeg trodde at dersom jeg bare kunne eksponere ungdom for lovsang, ville de kunne se Gud tydelig og ta imot han. Med det i mente at lovsangen er et sted der Gud føles, fysisk, nær, trodde jeg lovsangen, uten forbehold, var det eneste som trengtes i møte med ungdommene. Jeg tok feil.

Litteraturliste

Austad, Torleiv: *Tolkning av kristen tro*. Metodespørsmål i systematisk teologi.
Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2008.

Borgman, Dean: *When Kumbaya is not enough*. A practical theology for youth ministry.
Peabody: Hendrickson Publishers, LLC, 1997.

Dale, Aasmund: *Læring i kirken*. En praktisk kirkedidaktikk.
Oslo: IKO- forlaget, 1994.

Hergenhahn, B. R. og Matthew H. Olson: *An introduction to theories of learning*.
New Jersey: Prentice- Hall, Inc., 1976. Sixth edition, 2001.

Kaufman, Tone Stangeland: *Here I am to worship*. Om lovsang som kristen praksis.
I Bård Eirik Hallesby Norheim: *Kan tru praktiserast?* Teologi for kristent ungdomsarbeid.
Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2008. S. 231- 239.

- Kaufman, Tone Stangeland: *Ung lovsang – En introduksjon til karismatisk lovsang og dens gjennombrudd i den kristne ungdomskulturen i Norge.* Dansk tidsskrift for teologi og kirke - (Ichthys), 2008.
- Kirkerådet: *Gud gir – vi deler.* Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Oslo, 2010.
- Kvalvaag, Karin: *Rock eller barokk? Om valg av musikk i kristne sammenhenger.* Hovedoppgave i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo, 2004.
- Lannem, Turid Skorpe og Hans Stifoss- Hansen (red.): *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæringsreform.* Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2006.
- Lie, Kenneth R: *Lovsang. Middel til ekstase eller en vei til Gud?* Bergen: Sigma forlag as, 1996.
- Myskja, Audun: *Den musiske medisin.* Lyd og musikk som terapi. Oslo: J.W. Cappelen forlag AS, 1999, 2. Utgave, 1. Opplag 2003.
- Nielsen, Klaus og Steinar Kvale (red.): *Mesterlære. Læring som sosial praksis.* København 1999. Oversettelse; Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1999.
- Repstad, Pål (red.): *Norsk bruksteologi i endring. Tendenser gjennom det 20. århundre.* Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2010.
- Riis, Ole og Linda Woodhead: *A sociology of religious emotion.* New York: Oxford University Press Inc., 2010.
- Rustan Skaar, Tove: *Inn i tilbedelsen.* Den nye lovsangstradisjonen. Oslo: Verbum forlag, 2007.
- Ruud, Even: *Musikken – vårt nye rusmiddel? Om oppdragelse til og gjennom musikk i dagens samfunn.* Oslo: Norsk Musikkforlag a/s, 1983.
- Ruud, Even: *Lydlandskap.* Om bruk og misbruk av musikk. Bergen: Fagbokforlaget, 2005.
- Silverman, David: *Interpreting qualitative data.* London: Sage Publications Ltd, 1993. Third edition 2006, reprinted 2008.
- Sognefest, Tore: *Musikkens makt.* Gvarv: Forlaget Mitt, 2000.
- Steven, James H. S: *Worship in the Spirit.* Charismatic worship in the Church of England. Milton Keynes: Paternoster, 2002.
- Svela, Hilde: *Jeg tror – derfor synger jeg. Jeg synger – altså lever jeg!* Brooklyn Tabernacle Choir - en undersøkelse av et kors funksjon i en multikulturell menighet i New York.

- Hovedoppgave i musikkvitenskap, Universitetet I Oslo, 2002.
- Säljö, Roger: *Læring i praksis*. Et sosiokulturelt perspektiv.
Stockholm, 2000; oversatt Oslo: Cappelen Akademisk forlag, 2001.
- Tjora, Aksel: *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*.
Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2010.
- Vinje, Eiliv: *Tekst og tolking*. Innføring i litterær analyse.
Bergen: Ad Notam Gyldendal, 1993.
- Ward, Pete: *Selling worship*. How what we sing has changed the Church.
London: Paternoster, 2005.
- Wenger, Etienne: *Praksis fællesskaber*.
Cambridge university press, 1998. Dansk utgave: København: Hans Reitzels forlag, 2004.
- Wennerberg, Ann Kathrin: *Den musiske menighet*.
Hovedoppgave i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo, 2006.
- Wilhelmsen, Thomas: *Oops!... jeg tilba igjen – inni en lovsangers sinn*.
Stavanger: Imi Productions/ IMPULS, 2009.

Nettsteder:

Bibelen

<http://www.bibel.no/Hovedmeny/Nettbibelen.aspx> , 6.8.2011.

Ordbok

<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=+&ordbok=bokmaal> ,
6.8.2011.

Trosopplæringsreformen og –planen

<http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=11495> , 6.8.2011.

Vedlegg 1

Så dyp en kjærlighet, Thomas Wilhelmsen

Vers 1

Jeg har en far, en far ulik alle andre
en som kjente meg før dagen jeg ble til
Han ser til meg, om mitt liv er fylt av glede
eller om jeg strever for å helt forstå

Refr

Så dyp en kjærlighet en fars hengivenhet, utstilt på et kors
så gjennomtrengende og livsforvandlende din omsorg er for meg
Du er min far og jeg er ditt barn

Vers 2

Jeg kommer med mine nederlag og seire
Med mitt jag for selvbehag i dette liv
Jeg legger ned alt jeg er i dine hender

her vet jeg at du vil være god mot meg

Bridge

Gud jeg faller ned

Gud jeg faller ned

I dine armer

Vedlegg 2

Klamrer, Rudi Myntevik

Vers 1

Du ser alt jeg ikke er, men vil være

Du ser alt det som jeg gjør, men ikke vil

Kjære Gud, jeg ser det mer og mer

Jeg strekker bare ikke til

Refr

Så jeg klamrer meg til nåden

Og jeg søker dine øyne

Takk, Jesus for din kjærighet

For at du møter mine

Vers 2

Jeg vil så gjerne gjøre alt helt rett
For å vise at jeg elsker deg
Kjære Gud, jeg ser det mer og mer
Min stige rekker ikke opp

Vedlegg 3

Forever reign, Jason Ingram & Reuben Morgan

Vers 1

You are good, You are good
When there's nothing good in me
You are love, You are love
On display for all to see
You are light, You are light
When the darkness closes in
You are hope, You are hope
You have covered all my sin

Vers 2

You are peace, You are peace
When my fear is crippling

You are true, You are true
Even in my wandering
You are joy, You are joy
You're the reason that I sing
You are life, You are life,
In You death has lost its sting

Refr

Oh, I'm running to Your arms,
I'm running to Your arms
The riches of Your love
Will always be enough
Nothing compares to Your embrace
Light of the world forever reign

Vers 3

You are more, You are more
Than my words will ever say
You are Lord, You are Lord
All creation will proclaim
You are here, You are here
In Your presence I'm made whole
You are God, You are God
Of all else I'm letting go

Bridge

My heart will sing
no other Name
Jesus, Jesus